

Ervaringen van kiesgerechtigden bij de Gemeenteraads- verkiezingen 2026

Rapport Ipsos I&O

i.o.v. het ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties

www.ipsos-publiek.nl

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O

Zuiderval 70

7543 EZ Enschede

Amstelveenseweg 760

1081 JK Amsterdam

Ericssonstraat 2

5121 ML Rijen

Rapportnummer

2026/099

Datum

22 mei 2026

Opdrachtgever

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Auteurs

Sophie Carmiggelt

Maartje van de Koppel

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
1 Inleiding	8
1.1 Achtergrond	8
1.2 Uitvoering van het onderzoek	8
1.3 Leeswijzer	9
2 Informatievoorziening	12
2.1 Informatie van de gemeente	12
2.2 Duidelijkheid over stemproces	14
2.3 Informatie om stem te bepalen	15
3 Stemmen in een stemlokaal	19
3.1 Moment van stemmen en drukte bij het stemlokaal	19
3.2 Toegankelijkheid	22
4 Stemmen via een machtiging	25
4.1 Relatie tussen afgever en ontvanger van een volmacht	25
4.2 Manier van machtigen	26
4.3 Redenen om te machtigen	26
4.4 Duidelijkheid van machtigen	28
4.5 Bepalen van stemkeuze bij machtigen	29
4.6 Stemmen als machtigen niet mogelijk zou zijn	30
4.7 Houdingen over machtigen	31
5 Niet stemmen	33
5.1 Redenen om niet te stemmen	33
5.2 Redenen om niet te machtigen	36
6 Houdingen over verkiezingen	38
6.1 Frequentie van verkiezingen	38
7 Bijwonen van de stemmentelling	41
7.1 Kijken bij het tellen	41
A Doelgroepbeschrijvingen	43
A.1 Wijze van stemmen	43
A.2 Gestemd bij eerdere verkiezingen	44
B Vragenlijst	45
Introtekst	45
Stemmen (iedereen)	45
Tekst einde vragenlijst	45
Duidelijkheid stemproces (iedereen)	46
Toegankelijkheid van politieke informatie tijdens de campagne (iedereen)	47
Niet stemmen (niet-stemmers)	49
Stemmen door iemand anders (stemmers die iemand machtigen; iedereen)	50
Stemmen voor iemand anders (zelf-stemmers)	52
Toegankelijkheid (zelf-stemmers)	54
Tellen van de stemmen (iedereen)	57
Frequentie verkiezingen (iedereen)	57

Samenvatting

Het onderzoek in het kort

Op 18 maart 2026 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties evalueert deze verkiezing. Onderdeel van de evaluatie is een onderzoek onder kiesgerechtigde Nederlanders, uitgevoerd door Ipsos I&O. De basis voor dit onderzoek is een enquête, waarvoor het veldwerk tussen 18 maart (na het sluiten van de stembussen om 21.00 uur) en 12 april 2026 plaatsvond. In totaal werkten 3.963 Nederlanders mee aan het onderzoek.

Dit onderzoek is bedoeld om inzicht te krijgen in de ervaringen van kiesgerechtigden met betrekking tot het stemproces. Er is aandacht voor de toegankelijkheid van het stemlokaal, de informatievoorziening, het machtigen van andere kiezers en eventuele problemen rondom het uitbrengen van de stem. Daarnaast biedt het onderzoek inzicht in de redenen om niet te gaan stemmen.

Informatie over stemmen voor de meesten duidelijk en begrijpelijk

Negen op de tien kiesgerechtigden (90%) ontvingen naar eigen zeggen informatie van hun gemeente over hoe en/of waar zij konden gaan stemmen. Een klein deel (4%) zegt deze informatie niet te hebben gekregen. Degenen die informatie ontvingen, vonden deze vrijwel altijd duidelijk en begrijpelijk (92%); 1 procent vond dat niet (de rest staat er neutraal tegenover, of weet het niet).

Drie procent van de kiesgerechtigden had vooraf graag méér informatie willen ontvangen over hoe het stemmen werkt. De precieze onderwerpen waar deze groep meer informatie over had willen krijgen zijn uiteenlopend, maar de meest gestelde behoefte had te maken met welke stembureaus dichtbij waren.

Minder gebruik van informatiebronnen voor stemkeuze

Bovenstaande uitkomsten gaan over informatie over het stemproces. Daarnaast vroegen we kiezers over vier informatiebronnen of zij deze hebben geraadpleegd om inhoudelijk hun stem te bepalen. Eén op de vijf kiesgerechtigden (19%) geeft aan geen enkele van de voorgelegde informatiebronnen te hebben gezien, gehoord of gelezen om hun stem te bepalen. Dit is een duidelijke toename vergeleken met de Tweede Kamerverkiezing afgelopen najaar, toen 10 procent dit aangaf.¹

Kiezers die wel informatie raadpleegden, maakten meestal gebruik van informatie van politieke partijen buiten het verkiezingsprogramma (54%), gevolgd door stemhulp (44%) en verkiezingsprogramma's (41%). Debatten tussen politici (13%) waren de minst gebruikte bron. Voor alle verschillende typen informatie geldt dat de meeste kiesgerechtigden die ze gebruiken, ze ook makkelijk te gebruiken vinden. Dit geldt nog het minst voor debatten (73% vindt dit makkelijk, 5% moeilijk; de rest heeft er geen uitgesproken mening over).

Weinig wachttijd in het stemlokaal

De doorstroming bij de stemlokalen verliep soepel: 82 procent van de stemmers die zelf naar het stemlokaal gingen, had helemaal geen wachttijd. Degenen die wel enige wachttijd hadden, moesten veelal maximaal 5 minuten geduld hebben (16%).

¹ In de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing 2025 legden we deze vragen over informatiebronnen voor het bepalen van de stem voor het eerst voor.

Toegankelijkheid voor meesten op orde, soms problemen met fysieke obstakels

Voor vier op de tien stemmers is het belangrijk (24%) of heel belangrijk (18%) dat stemlokalen makkelijk toegankelijk zijn of extra ondersteuning kunnen bieden. Een deel van (15%) controleerde zelf ook van tevoren de toegankelijkheid van hun stemlokaal – vaak is deze groep al bekend met de locatie, actieve controleurs maakten het vaakst gebruik van de website van hun gemeente.

Veruit de meeste stemlokaal-stemmers ervoeren geen problemen met de toegankelijkheid van het stemlokaal of met het uitbrengen van hun stem (beide 99%). De weinige stemmers die wel problemen ervoeren, noemen dit vrijwel allemaal 'kleine problemen'; hier ging het voornamelijk om fysieke obstakels en de afwezigheid van faciliteiten voor stemmers met een beperking. Dit beeld is consistent met voorgaande evaluaties. Eén procent van de stemlokaal-stemmers kon de ingang van hun stemlokaal niet meteen vinden – vaak vanwege onduidelijke routes – en een vergelijkbaar aandeel wist niet goed wat te doen binnen het stemlokaal.

Redenen om te machtigen: afwezigheid, tijdsgebrek en gemak

10 procent van de stemmen werd uitgebracht via een volmacht. De meest genoemde redenen om een volmacht te ontvangen of af te geven waren afwezigheid op de verkiezingsdag, tijdsgebrek en gemak. Het proces van machtigen is voor de meesten helder en het stemmen via volmacht lukte bij vrijwel iedereen.² Sommigen die een machtiging afgaven, hadden hier wel moeite mee: 1 procent van hen wist niet precies wat te doen, 6 procent vond het moeilijk de machtiging af te geven.

Bij deel machtigingen wordt stemkeuze niet doorgegeven

In de meeste gevallen wordt doorgegeven op welke partij de gemachtigde moet stemmen: bij circa vier op de tien wordt zowel partij en kandidaat doorgegeven, bij een wat kleiner aandeel alleen de partij. Bij een deel van de machtigingen wordt de stemkeuze echter niet van tevoren gedeeld. Zo zegt van degenen die een volmacht kregen, 13 procent dat zij zelf de stem van de ander mochten bepalen. Dit is in lijn met het aandeel bij de Tweede Kamerverkiezing in 2025.

Redenen om niet te stemmen: gebrek aan vertrouwen blijft bovenaan staan

De opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen was 53,8 procent. De meest genoemde reden om niet naar de stembus te gaan is een gebrek aan vertrouwen in de politiek (24%). Hoewel dit de belangrijkste reden blijft, is het percentage wel lager dan bij de Tweede Kamerverkiezing in 2025 (toen 38%). Andere veelgenoemde redenen om niet te stemmen zijn dat men geen keuze kon maken (17%), op vakantie of reis was (14%), geen tijd had (13%), geen interesse had (11%) of geen keuze kon maken (10%). De voornaamste reden om als niet-stemmer óók geen volmacht af te geven, was dat men 'deze keer niet wilde stemmen' (32%).

'Verkiezingsmoeheid' neemt niet verder toe

Ruim een kwart van de kiesgerechtigden (27%) vindt dat er te vaak verkiezingen zijn in Nederland. Dit is een daling ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezing in 2025, toen dit nog 36 procent was. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat dit deels te maken kan hebben met het feit dat Tweede Kamerverkiezingen voor kiezers doorgaans 'zwaarder' wegen en meer nationale aandacht krijgen, terwijl gemeenteraadsverkiezingen vaak als minder prominent worden ervaren.

² Voor twee respondenten in het onderzoek lukte dit niet. Eén wist niet dat zij de volmachtstem tegelijk met hun eigen stem moesten inleveren. De ander woonde in een andere gemeente, waardoor zij niet de volmachtstem konden uitbrengen.

Bijna twee derde (63%) vindt het een goede zaak dat er weer gemeenteraadsverkiezingen waren. Wel geeft 20 procent aan zich steeds minder te interesseren voor verkiezingen door de hoge frequentie (vergelijkbaar met 18% in 2025).

Verkiezingsmoeheid speelt substantieel vaker onder niet-stemmers: zij vinden het veel minder vaak goed dat er weer verkiezingen waren (40% vs. 82% onder stemmers) en geven vaker aan dat hun interesse afneemt (29% vs. 12%). Dit zagen we ook bij eerdere evaluaties.

Kennis over bijwonen stemmentelling blijft onveranderd

Het is mogelijk om als burger het tellen van de stemmen bij te wonen. De meeste Nederlanders deden dat niet, en van hen wist bijna de helft niet dat dit überhaupt mogelijk was (47%). Dit aandeel bleef de afgelopen verkiezingen vrijwel gelijk.

Onderzoeksverantwoording

Er deden 3.963 kiesgerechtigde Nederlanders mee aan dit onderzoek, dat is uitgevoerd in het I&O Research Panel. Niet-kiesgerechtigde Nederlanders behoorden niet tot de doelgroep. De vragenlijst kon ingevuld worden tussen woensdag 18 maart (na het sluiten van de stembussen om 21.00 uur) en zondag 12 april 2026.

De resultaten van de enquête zijn gewogen op leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en regio. Er is bovendien een correctie uitgevoerd op de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen (wel/niet gestemd). De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Daarmee zijn de uitkomsten van het onderzoek representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse bevolking, wat betreft deze achtergrondkenmerken.

Inleiding

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Aanleiding

Op 18 maart 2026 vonden de Gemeenteraadsverkiezingen plaats. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) evalueert deze verkiezing. Onderdeel van deze evaluatie is een enquête onder kiesgerechtigde Nederlanders, uitgevoerd door Ipsos I&O.

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvraag die ten grondslag ligt aan dit onderzoek luidt: *welke ervaringen hadden stemmers en niet-stemmers bij de Gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026?*

De uitkomsten in dit onderzoek beantwoorden de volgende deelvragen:

- Welke ervaringen hebben stemmers bij het stemmen in een stemlokaal?
- Ervaren stemmers problemen bij het uitbrengen van hun stem? En zijn deze problemen voldoende opgelost?
- Welke informatiebehoefte is er bij kiesgerechtigden?
- Hoe zijn de ervaringen bij het verlenen en verkrijgen van een volmachtiging?
- Welke motivaties spelen een rol bij het niet-stemmen?
- In hoeverre is er sprake van verminderde interesse en betrokkenheid naar aanleiding van een hoge frequentie van verkiezingen? Is er sprake van ‘verkiezingsmoeheid’?

1.2 Uitvoering van het onderzoek

Vragenlijst

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een online enquête onder Nederlandse kiesgerechtigden (18+). De enquête werd uitgezet in het I&O Research Panel. Het veldwerk voor de enquête liep van woensdag 18 maart (na het sluiten van de stembussen om 21.00 uur) tot en met zondag 12 april 2026.

De vragenlijst komt grotendeels overeen met die van eerdere evaluaties (Tweede Kamerverkiezing in 2021 en 2023, gemeenteraadsverkiezingen in 2022, Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen in 2023, Europees Parlementsverkiezing in 2024 en Tweede Kamerverkiezingen in 2025). In samenspraak met het ministerie van BZK zijn er vragen aangepast, toegevoegd aan of verwijderd uit de vragenlijst. De volledige vragenlijst is opgenomen in Bijlage B.

Respons en weging

Op woensdag 18 maart - na het sluiten van de stembussen om 21.00 uur – en op donderdag 19 maart zijn initieel 5.000 leden van het I&O Research Panel uitgenodigd. Deze steekproef was representatief voor de Nederlandse kiesgerechtigde bevolking, voor wat betreft leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, regio en migratieachtergrond.

Op maandag 23 maart zijn aanvullend panelleden uitgenodigd, van wie uit een screening van het panel - die Ipsos I&O standaard uitvoert na verkiezingen - bekend was dat ze niet gestemd hadden.

In totaal kregen 8.000 panelleden een uitnodiging om deel te nemen aan het onderzoek, 3.963 panelleden hebben de vragenlijst ingevuld. Dat is een respons van 50 procent in het I&O Research Panel.

In de gemeenten Alphen aan den Rijn, Boekel, Gouda, Leiden, Meierijstad, Midden-Delfland, Nijmegen, Noordoostpolder, 's-Hertogenbosch, Soest en Tynaarlo liep bij deze Gemeenteraadsverkiezingen een proef met een kleiner stembiljet.³ Verder vonden er in de gemeenten Hilversum en Wijdemeren geen verkiezingen plaats, door de geplande fusie van deze gemeenten.⁴ Respondenten uit deze gemeenten deden niet mee aan dit onderzoek.

De resultaten van de enquête zijn gewogen op leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en regio. Er is bovendien een correctie uitgevoerd op de opkomst bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 2026 (wel/niet gestemd). De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Daarmee zijn de uitkomsten van het onderzoek representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse bevolking, wat betreft deze achtergrondkenmerken.

Nauwkeurigheid van de uitkomsten

Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij de belangrijkste uitkomsten is er sprake van een marge van plus of min 1 à 2 procent. Indien de percentages niet optellen tot 100 procent, is dit het gevolg van afrondingsverschillen. In de resultaten zijn bij de berekening van de percentages de antwoorden 'weet ik niet' en 'niet van toepassing' meegenomen, omdat deze categorieën betekenisvol kunnen zijn.

Een aantal uitkomsten in dit onderzoek heeft specifiek betrekking op niet-stemmers. Bij deze uitkomsten is enige voorzichtigheid geboden, omdat *binnen* deze groep geen weging naar leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en regio toegepast kon worden. De uitkomsten voor niet-stemmers in dit onderzoek zijn niet noodzakelijk representatief voor alle niet-stemmers in Nederland. In Bijlage A zijn achtergrondkenmerken van de verschillende doelgroepen beschreven, waaronder niet-stemmers.

1.3 Leeswijzer

Doelgroepen en vergelijkingen

In dit rapport wordt verwezen naar verschillende doelgroepen. Deze zijn samengevat in Tabel 1.1. Voor meer informatie over deze groepen verwijzen we naar Bijlage A. Waar mogelijk en relevant worden de uitkomsten gepresenteerd voor deze doelgroepen en tevens naar relevante achtergrondkenmerken, zoals het opleidingsniveau, leeftijd of geslacht. Deze uitsplitsingen naar achtergrondkenmerken geven we apart weer in tabellen of figuren. Of lichten we uit in de **groene** kaders. Waar mogelijk en inhoudelijk relevant maken we de vergelijking met eerdere evaluaties. Verschillen tussen groepen benoemen we alleen als deze statistisch significant zijn.

³ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/proef-met-nieuw-stembiljet>

⁴ Zie: <https://www.wijdemeren.nl/herindelingsverkiezingen.htm>

Tabel 1.1 - Groepen stemmers in het onderzoek

Groep	Omschrijving
Kiesgerechtigden	Alle Nederlanders die voor de Gemeenteraadsverkiezingen mochten stemmen
Stemlokaal-stemmers	Stemmers die zelf in het stemlokaal hebben gestemd
Stemmers die iemand machtigden	Stemmers die met een volmacht een ander gemachtigd hebben om voor hen te stemmen
Niet-stemmers	Kiesgerechtigden die niet hebben gestemd
‘Nieuwe’ stemmers	Stemmers die bij deze verkiezing voor het eerst hebben gestemd

Een achtergrondkenmerk dat nadere toelichting behoeft is het opleidingsniveau. Er wordt in dit onderzoek onderscheid gemaakt tussen de categorieën ‘geen startkwalificatie’ (geen onderwijs, alleen basisonderwijs of vmbo afgerond), ‘praktisch opgeleid’ (mbo 2, 3 of 4 of havo/vwo afgerond) en ‘theoretisch opgeleid’ (hbo of wo afgerond).

Een enkele keer worden uitkomsten besproken naar stemmers voor wie toegankelijkheid van de stemlokalen voor *henzelf* belangrijk was, bijvoorbeeld omdat zij extra ondersteuning nodig hebben bij het stemmen.

Ten slotte trekken we, waar mogelijk en relevant, de vergelijking met resultaten van eerdere evaluaties onder kiesgerechtigden, van de Tweede Kamerverkiezing in 2025,⁵ Europees Parlementsverkiezing in 2024,⁶ Tweede Kamerverkiezing in 2023⁷ en 2021,⁸ de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen in maart 2023⁹ en de gemeenteraadsverkiezingen in 2022.¹⁰

⁵ De kiezersevaluatie van de Tweede Kamerverkiezing in 2025 is nog niet gepubliceerd ten tijde van het schrijven van het huidige rapport

⁶ Ipsos I&O (2024). *Ervaring kiesgerechtigden bij Europees Parlementsverkiezing 2024*.

⁷ I&O Research (2023). *Ervaring kiesgerechtigden bij Tweede Kamerverkiezing 2023*.

⁸ Ipsos (2021). *Stemmen in tijden van corona; een evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing 2021*.

⁹ I&O Research (2023). *Ervaringen van stemmers: Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen 2023*.

¹⁰ Ipsos (2022). *Ervaringen van stemmers tijdens de gemeenteraadsverkiezingen 2022*.

Informatie- voorziening

2 Informatievoorziening

In dit hoofdstuk beschrijven we welke informatie kiezers hebben ontvangen over de verkiezingen en hoe zij deze beoordelen. We gaan in eerst op informatie over hoe en waar men kan stemmen, die kiezers van hun gemeente hebben kunnen ontvangen. Vervolgens gaan we in op informatie op basis waarvan kiezers hun stemkeuze konden bepalen.

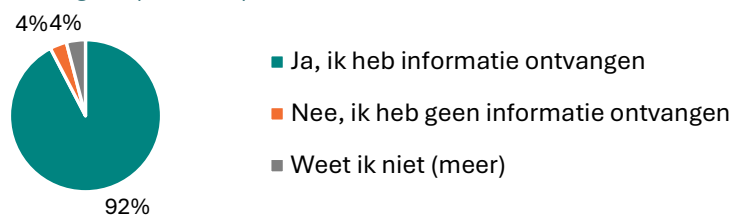
2.1 Informatie van de gemeente

Negen op de tien kiesgerechtigden kregen informatie van de gemeente

Negen op de tien kiesgerechtigden geven aan informatie te hebben ontvangen van de gemeente over hoe en/of waar zij konden gaan stemmen. Een klein aandeel (4%) zegt geen informatie te hebben ontvangen, de rest weet het niet meer.

Figuur 2.1 - Heeft u voor de Gemeenteraadsverkiezingen informatie ontvangen van uw gemeente over hoe of waar u kunt stemmen?

Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963).

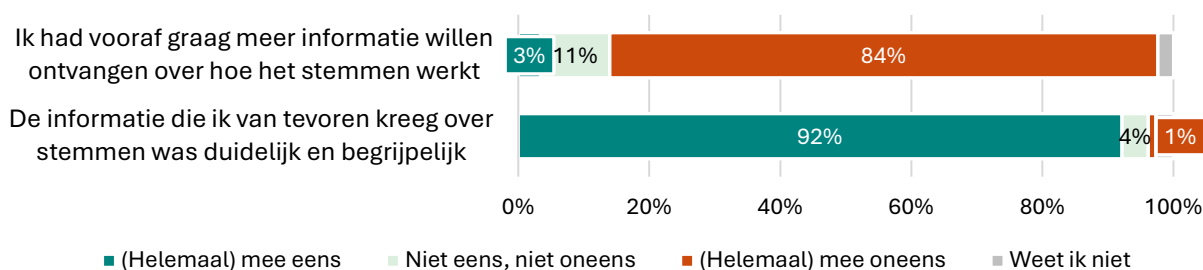

Informatie voor de meesten duidelijk en begrijpelijk; minder vaak voor stemmers die machtigden

Drie procent van alle kiesgerechtigden had van tevoren meer informatie willen ontvangen over de verkiezingen. Degenen die aangaven informatie te hebben ontvangen vonden het grotendeels duidelijk en begrijpelijk (92%).

Figuur 2.2 - Bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Basis: alle kiesgerechtigden (eerste stelling; n = 3.963) en kreeg informatie over stemmen van de gemeente (tweede stelling; n = 3.691).

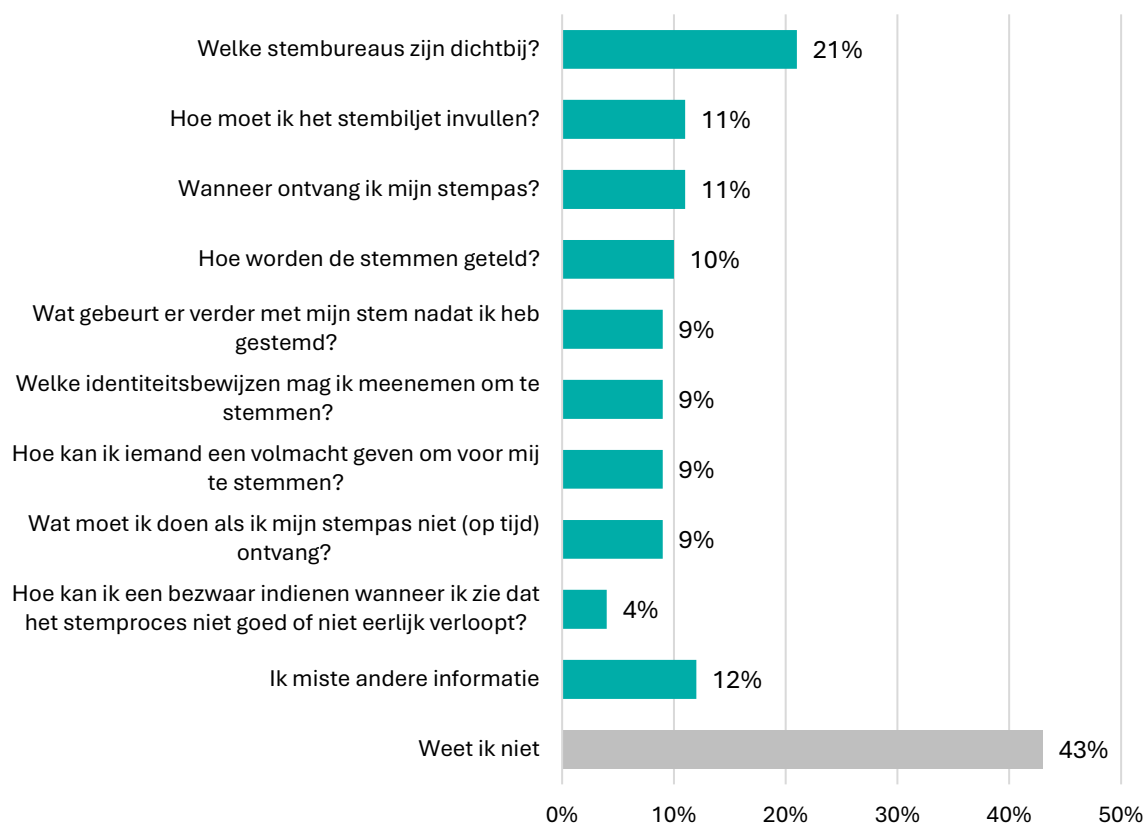
Nederlanders die iemand hadden gemachtigd om voor hen te stemmen gaven vaker aan de aangeleverde informatie niet duidelijk en begrijpelijk was (4%) dan degenen die zelf hadden gestemd (1%) en niet-stemmers (1%). Voor beide stellingen geldt dat niet-stemmers vaker kiezen voor de neutrale antwoordoptie ('niet eens, niet oneens') of aangeven het niet te weten. Dit komt overeen met voorgaande evaluaties.

Beperkte groep had behoefte aan meer informatie

Drie procent van de kiesgerechtigden geeft aan dat zij graag meer informatie hadden willen ontvangen. Binnen deze groep blijken de behoeftes uiteenlopend te zijn, waarbij de meest voorkomende vraag te maken had met de nabijheid van stembureaus (21%). Deze vragen komen overeen met de vragen die er bij afgelopen verkiezingen speelden. Wel geeft vier op de tien kiesgerechtigden aan dat ze niet weten welke informatie zij nog misten; dit percentage ligt hoger dan bij voorgaande verkiezingen.¹¹

Figuur 2.3 - U had vooraf graag meer informatie willen ontvangen over hoe het stemmen werkt. Welke informatie miste u of welke vragen had u nog?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: kiesgerechtigden die meer informatie over stemmen had willen ontvangen (n = 123).

Een deel van de stemmers hebben behoefte aan makkelijkere taal

Eén procent van de kiesgerechtigden is het oneens met de stelling 'De informatie die ik van tevoren kreeg over stemmen was duidelijk en begrijpelijk'. We vroegen hen wat de informatie voor hen duidelijker zou maken. Omdat het om een kleine groep deelnemers in het onderzoek gaat (n = 38), zijn deze uitkomsten indicatief. De meest gekozen optie is 'makkelijkere woorden en zinnen gebruiken'. Enkele respondenten geven aan gebaat te zijn bij minder informatie tegelijk en bij meer plaatjes.

¹¹ Bij de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen in 2023 was dit 32 procent. Bij de Europees Parlementsverkiezing was dit 35 procent en bij de Tweede Kamerverkiezing 21 procent.

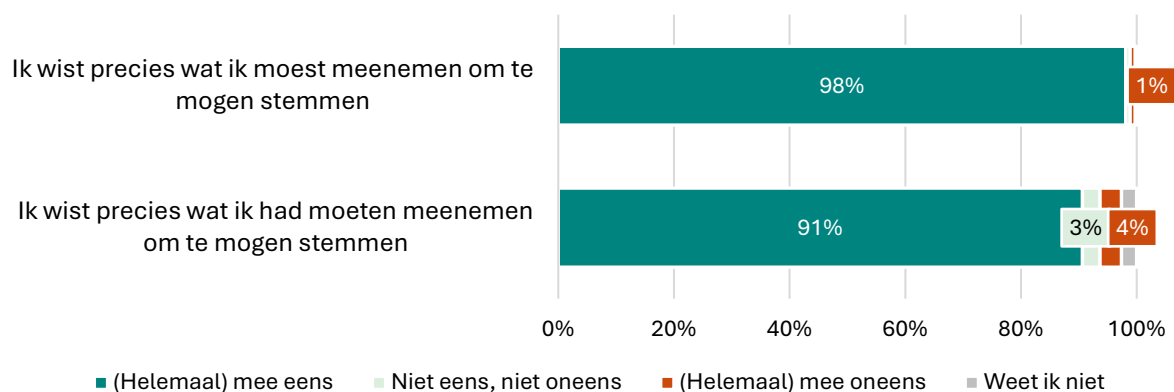
2.2 Duidelijkheid over stemproces

Meeste stemmers weten wat ze moeten meenemen

Van alle stemlokaal-stemmers wist vrijwel iedereen wat zij mee moesten nemen om te mogen stemmen (98%), tegenover één procent die dit niet precies wist. Circa negen op de tien niet-stemmers hadden precies geweten wat ze mee hadden moeten nemen, vier procent wist dat niet.

Figuur 2.4 - Bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Basis: stemlokaal-stemmers (eerste stelling; n = 2.195) en niet-stemmers (tweede stelling; n = 1.631).

Stemmers zonder migratieachtergrond geven vaker aan precies te weten wat ze mee moesten nemen (98%) dan stemmers met een niet-Europese migratieachtergrond (94%). Deze groep kiest vooral vaker voor 'niet eens, niet oneens' met de stelling (4% tegen 1%).

Oudere niet-stemmers (65-plussers) weten vaker wat ze precies mee hadden moeten nemen (93%) dan niet-stemmers tussen de 18 en 34 jaar (88%).

Tabel 2.1 - Stelling 'Ik wist precies wat ik mee had moeten nemen om te mogen stemmen'

Basis: niet-stemmers (GR26: n = 1.631, TK25: n = 563, EP24: n = 1.836).¹²

Antwoord	EP24	TK25	GR26
(Helemaal) mee eens	85%	78%	91%
Niet eens, niet oneens	5%	7%	3%
(Helemaal) mee oneens	6%	10%	4%
Weet ik niet	5%	5%	3%

Het aandeel niet-stemmers dat had geweten wat zij mee hadden moeten nemen is bij de Gemeenteraadsverkiezingen in 2026 is vergelijkbaar met die bij de Europees Parlementsverkiezing in 2024. De afwijking met de Tweede Kamerverkiezing in 2025 is verklaarbaar door een andere samenstelling van de groep niet-stemmers. Door een lagere opkomst wordt de groep niet-stemmers minder gericht, en omvat het ook kiesgerechtigden die bij andere verkiezingen, zoals Tweede Kamerverkiezingen, wél stemmen.

¹² *Deze stelling was voor het eerst onderdeel van de kiezersevaluatie bij de Europees Parlementsverkiezing in 2024.

2.3 Informatie om stem te bepalen

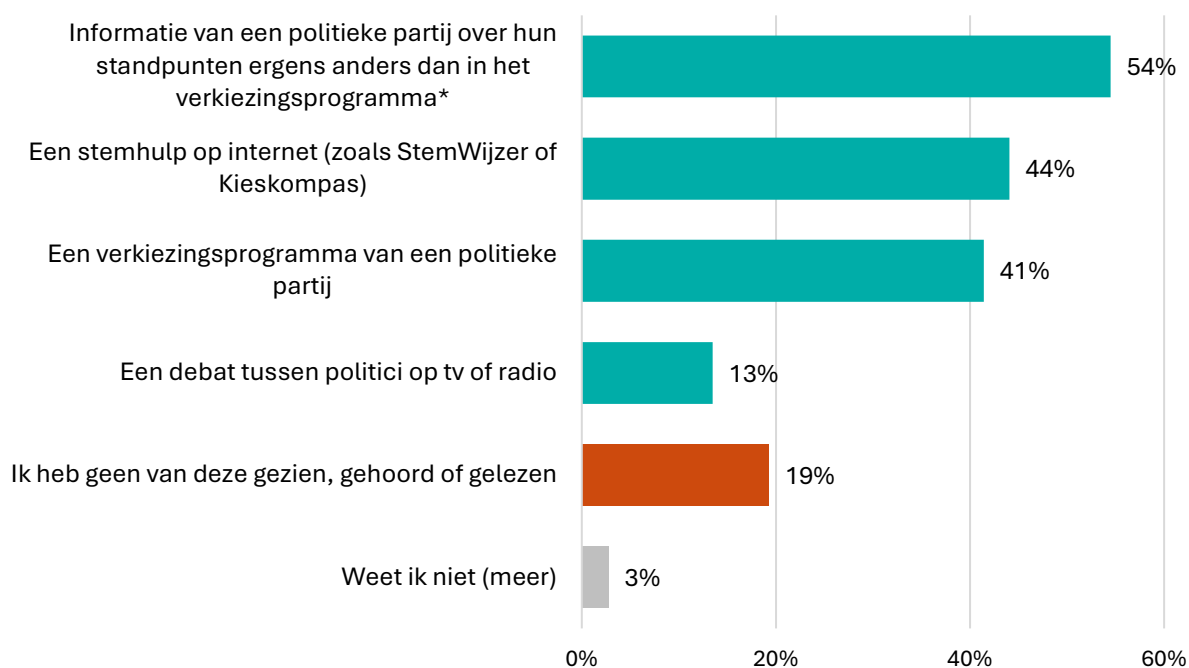
Eén op de vijf kiesgerechtigden heeft geen informatie over de verkiezingen gezien

In deze evaluatie stelden we ook een aantal vragen over informatie die kiesgerechtigden kunnen gebruiken om hun stem inhoudelijk te bepalen. Respondenten zijn niet gevraagd naar hun stem, alleen naar de informatie die zij eventueel gebruikt hebben om de stemkeuze te maken.

Eén op de vijf (19%) kiesgerechtigden geeft aan geen informatie of stemhulp te hebben gezien; dit is een duidelijk verschil met de Tweede Kamerverkiezing van 2025, waar maar één op de tien kiesgerechtigden dat zei.

Figuur 2.5 - Welke van de volgende dingen heeft u gezien, gehoord of gelezen in de weken voor de Gemeenteraadsverkiezingen?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963).

*Volledige antwoordoptie: "...bijvoorbeeld op sociale media, in de krant of in een folder"

Binnen de groep die geen enkele van de voorgelegde informatiebronnen heeft gebruikt zitten aanzienlijk meer niet-stemmers (33%) dan stemmers (7%). Dat geldt ook voor Nederlanders tussen de 35 en 49 jaar en 65-plussers (beide 21%), in vergelijking met 18-34-jarigen (16%).

Jongere Nederlanders (18-34 jaar) gebruiken vaker een stemhulp op het internet dan andere leeftijdsgroepen (57%), met 65-plussers het minst (28%). Deze groep is zich meer bewust van debatten (20% tegenover 10-14% onder 18 tot 64-jarigen).

Stemhulp als meest toegankelijk ervaren; debat het minst

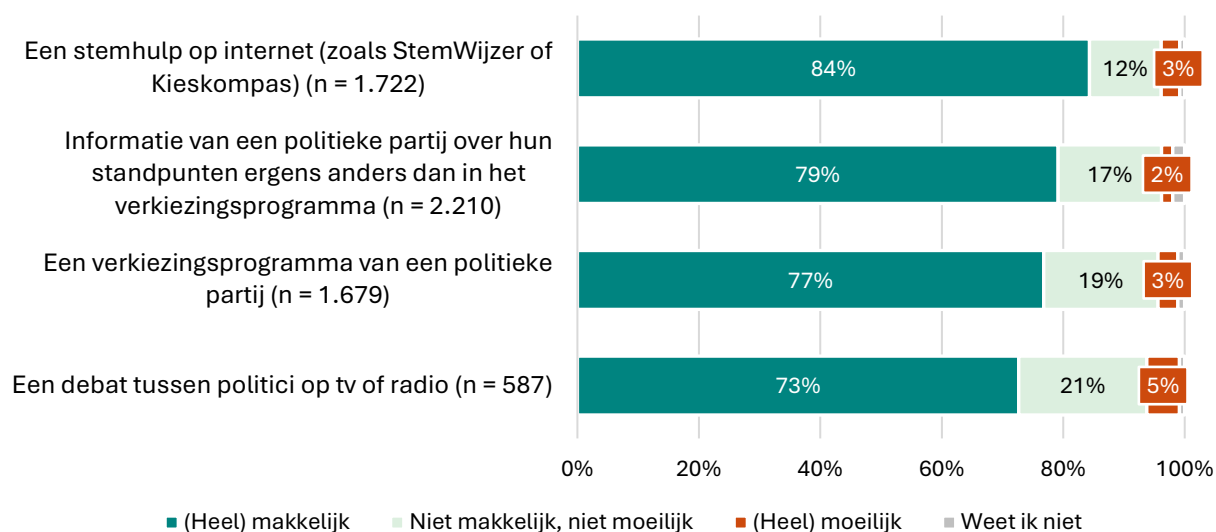
Kiesgerechtigden die één of meerdere informatiebronnen hebben gebruikt, vroegen we hoe makkelijk of moeilijk zij het vonden de informatie te begrijpen. De meeste gebruikers zeggen dat de informatie (heel) makkelijk te begrijpen was.

Een online stemhulp wordt als meest toegankelijk ervaren; dit komt overeen met voorgaande evaluaties. Een debat tussen politici op de tv of radio wordt door kiesgerechtigden het vaakst als moeilijk ervaren; 5 procent vond een debat (heel) moeilijk te begrijpen. Driekwart zegt een debat (heel) makkelijk te begrijpen.

Hierbij is het goed te vermelden dat voor alle bronnen geldt dat er een waarschijnlijk selectie-effect is; alleen kiesgerechtigden die iets van een informatiebron hadden meegekregen, vroegen we deze informatie te beoordelen. Kiesgerechtigden die bepaalde informatie (vermoedelijk) moeilijk te begrijpen vinden, hebben deze in eerste instantie mogelijk ook niet opgezocht.

Figuur 2.6 - Hieronder ziet u de dingen die u heeft gezien, gehoord of gelezen heeft. Hoe makkelijk of moeilijk vond u het om deze informatie te begrijpen?

Basis: heeft informatie gekregen (n verschilt per informatiebron; zie figuur)

Theoretisch opgeleiden geven vaker aan een verkiezingsprogramma makkelijk te begrijpen (80%) dan praktisch opgeleide Nederlanders (74%). Ditzelfde geldt voor informatie van politieke partijen op andere plekken; 83 procent van de theoretisch opgeleiden zegt deze informatie makkelijk te begrijpen, tegenover 76 procent van beide praktisch opgeleiden en Nederlanders zonder startkwalificatie.

Binnen de verschillende informatiebronnen gaat het om kleine groepen kiezers en zijn de resultaten dus indicatief. Kiesgerechtigden die aangeven verkiezingsprogramma's moeilijk te vinden, zeggen dat dit veelal kwam door de grote hoeveelheid informatie. Deze redenen komen overeen met voorgaande evaluaties. Binnen de overige groepen worden vaak dezelfde redenen gegeven. Alleen onder de kiesgerechtigden die debatten moeilijk te begrijpen vonden wordt er een andere reden het vaakst genoemd, namelijk dat politici 'door elkaar heen praatten' (38%).

Tabel 2.2 - U vond < informatiebron > moeilijk te begrijpen. Wat maakte de informatie voor u moeilijk?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: vond < informatiebron > moeilijk te begrijpen; n is onderaan in de tabel aangegeven.

Wat maakte de informatie moeilijk?	Verkiezings- programma	Andere info van partij	Stemhulp	Debat
De taal was te moeilijk	17%	8%	4%	7%
Er was te veel informatie	50%	19%	13%	16%
Het onderwerp was ingewikkeld	19%	12%	16%	14%
De opmaak of presentatie was onduidelijk	29%	34%	18%	24%
Ik had te weinig voorkennis om de informatie goed te begrijpen	39%	18%	37%	26%
Het tempo was te hoog	3%	0%	1%	0%
Deelnemers van het debat praatten door elkaar heen				38%
Er was een andere reden	19%	37%	56%	25%
Weet ik niet (meer)	3%	12%	0%	3%
<i>n =</i>	51	42	48	29

* De resultaten in deze tabel zijn indicatief vanwege een beperkt aantal waarnemingen.

Stemmen in een stemlokaal

3 Stemmen in een stemlokaal

De opkomst bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart is door de Kiesraad vastgesteld op 53,8 procent.¹³ Dit hoofdstuk gaat over de stemmers onder hen die zelf naar het stemlokaal gingen (stemlokaal-stemmers). Dit is de grootste groep stemmers: in dit onderzoek ging 50 procent van de kiesgerechtigden zelf naar het stemlokaal, 3 procent machtigde iemand. We gaan in op het moment van stemmen en drukte bij stemlokaal en behandelen vervolgens de ervaringen van stemlokaal-stemmers met toegankelijkheid van het stemmen.

3.1 Moment van stemmen en drukte bij het stemlokaal

Circa één op de acht stemlokaal-stemmers bracht vóór 9 uur 's ochtends hun stem uit. Eenzelfde aantal stemmers deed dat na 19 uur 's avonds. Tussen 16 uur 's middags en 19 uur 's avonds gingen relatief veel stemmers naar de stembus; deze periode beslaat 22 procent van de verkiezingsdag (3 van de 13,5 uur), maar 26 procent van de stemmen door stemlokaal-stemmers werd in deze uren uitgebracht.

Tabel 3.1 - Hoe laat bent u gaan stemmen?

Basis: stemmers die in een stemlokaal gestemd hebben (n = 2.195).

Tijdvak	Aandeel stemlokaal-stemmers
Tussen 07.30 en 09.00 uur	12%
Tussen 09.00 en 12.00 uur	24%
Tussen 12.00 en 16.00 uur	26%
Tussen 16.00 en 19.00 uur	26%
Na 19.00 uur	12%
Weet ik niet meer	0%

¹³ Zie: <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20260318>

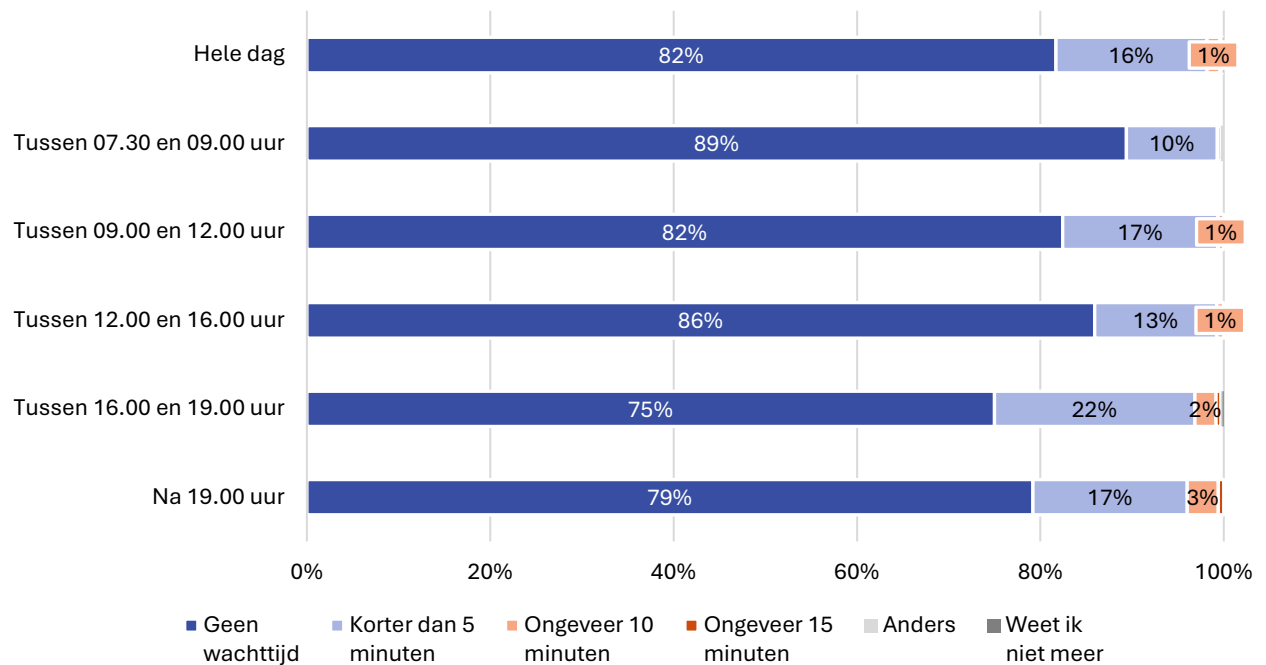
Weinig wachttijd bij de stemlokalen

82 procent van de stemlokaal-stemmers had helemaal geen wachttijd bij het stemmen. Circa één op de zes (16%) had een wachttijd van korter dan 5 minuten. Eén procent geeft aan langer dan 5 minuten te hebben moeten wachten.

De wachttijd was het kortst voor 9 uur 's ochtends en het langst na 4 uur 's middags.

Figuur 3.1 - Hoe lang heeft u ongeveer moeten wachten voordat u bij het stemlokaal naar binnen kon gaan?

Naar tijd van stemmen. Basis: stemmers die in een stemlokaal gestemd hebben (n = 2.195).

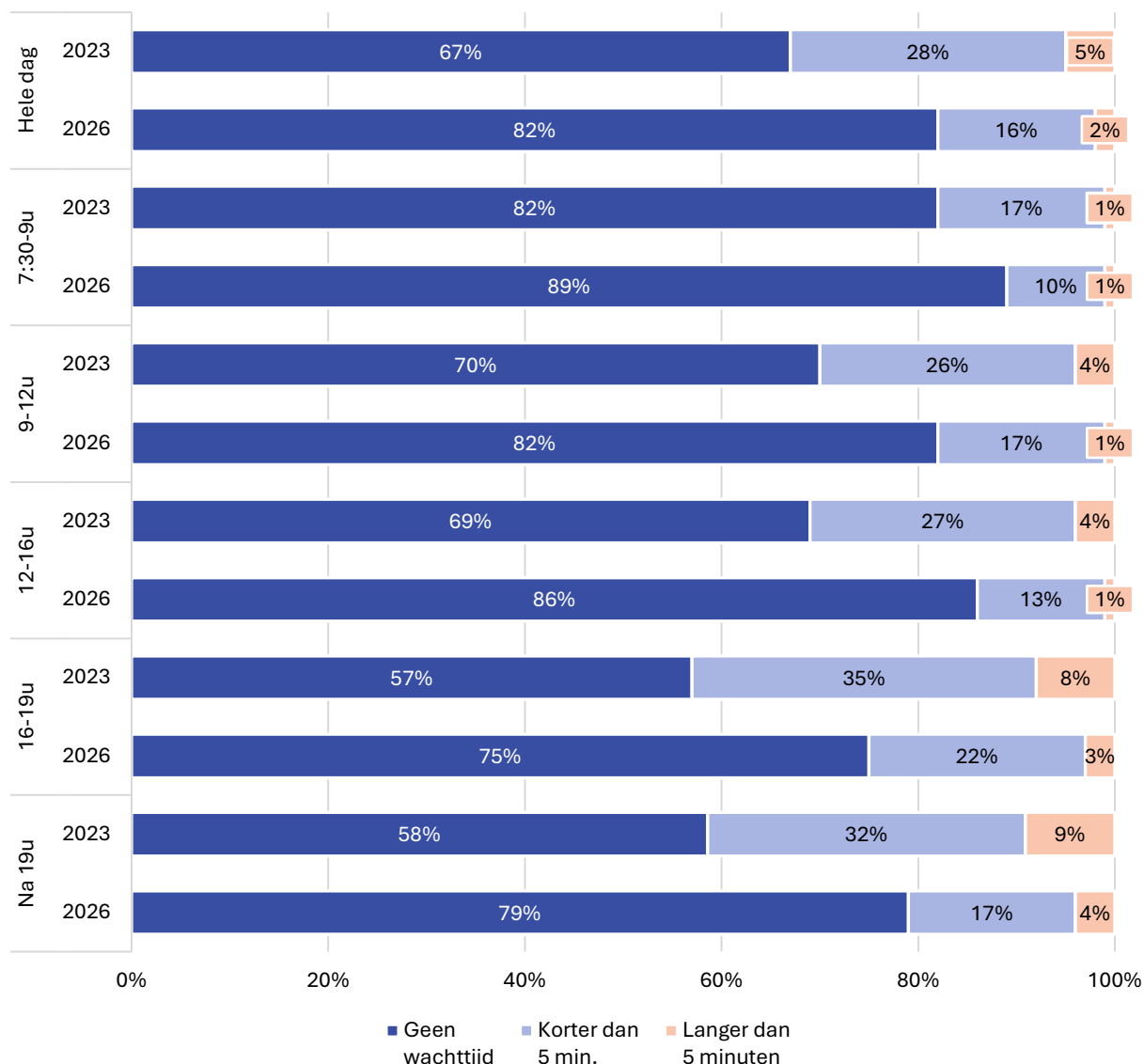

Minder wachttijd vergeleken met Provinciale Statenverkiezing van 2023

Figuur 3.2 toont de wachttijd naar moment van stemmen bij de afgelopen Gemeenteraadsverkiezingen en de Provinciale Statenverkiezing van 2023; daar was een vergelijkbare opkomst (59%). De wachttijd die stemmers gedurende de verkiezingsdag ervaren verschilt tussen beide jaren. Alleen tussen 7.30 en 9 uur 's ochtends zien we dat stemmers was er een vergelijkbare wachttijd, verder zien we dat stemmers minder wachttijd hadden in 2026 dan in 2023.^{14 15}

Figuur 3.2 - Wachttijd naar moment van stemmen voor Gemeenteraadsverkiezingen in 2026 en Provinciale Statenverkiezing in 2023

Basis: stemmers die in een stemlokaal gestemd hebben. Niet getoond in de figuur: 'anders' en 'weet niet'.

¹⁴ Een deel van de verklaring hiervoor is dat er in maart 2023 sprake was van een storing in de stembureau-app die sommige gemeenten gebruikten om stempassen te checken.

¹⁵ Het is niet mogelijk om een vergelijking te maken met de Gemeenteraadsverkiezingen van 2022, aangezien toentertijd het moment van stemmen was verspreid over drie dagen vanwege COVID-19 maatregelen.

3.2 Toegankelijkheid

Vier op de tien stemmers vinden ondersteuning en toegankelijkheid belangrijk

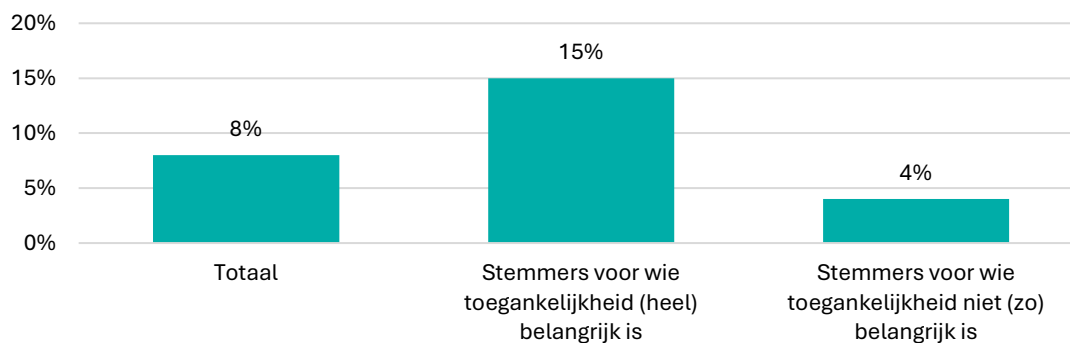
Een kwart (24%) van stemlokaal-stemmers zegt dat makkelijke toegankelijkheid van stemlokalen of extra ondersteuning belangrijk is voor henzelf, 18 procent vindt dit heel belangrijk. Nederlanders zonder startkwalificatie en praktisch opgeleiden evenals 65-plussers geven het vaakst aan dat dit belangrijk is voor henzelf.

Van de stemmers voor wie toegankelijkheid (heel) belangrijk is, controleerde vijftien procent van tevoren of het stemlokaal toegankelijk was voor kiezers met een lichamelijke beperking. Onder stemmers voor wie dit niet (zo) belangrijk was, deed vier procent een controle.

Figuur 3.3 - Heeft u vooraf gecontroleerd of het stemlokaal toegankelijk was voor kiezers met een lichamelijke beperking?

Getoond in de figuur: alleen % ja (niet getoond: nee, weet ik niet).

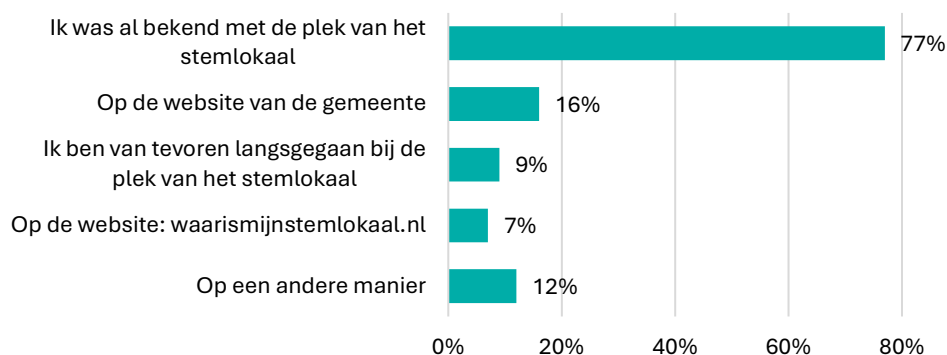
Basis: alle stemmers die in een stemlokaal gestemd hebben (n = 2.195), stemmers voor wie toegankelijkheid voor henzelf (heel) belangrijk is (n = 889), stemmers voor wie dit voor henzelf niet (zo) belangrijk is (n = 1.290).

De meeste stemmers die aangaven vooraf gecontroleerd te hebben, waren al bekend met de plek van het stemlokaal (77%). De overige groep stemmers is dit nagegaan op de website van de gemeente (16%) of is van tevoren langs de plek van het stemlokaal gegaan (9%). Een klein deel gebruikte waarismijnstemlokaal.nl om de toegankelijkheid te controleren (7%). De andere manieren waarop stemmers controleerden was via een informatiebrief van de gemeente of de stemmers waren stembureaulid, waardoor ze zelf deze controle uitvoerden.

Figuur 3.4 - Waar heeft u dit gecontroleerd?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: stemmers die vooraf gecontroleerd hebben of het stemlokaal toegankelijk was (n = 190).

Eén procent van de stemmers ervaarde onduidelijkheden

Onder de kiezers die zelf gingen stemmen in een stemlokaal zegt één procent dat ze de ingang van het stemlokaal niet makkelijk konden vinden. Verder geeft ook één procent aan dat het niet meteen duidelijk was wat zij moesten doen toen zij het stemlokaal binnen gingen.

Stemmers die moeite hadden bij het binnengaan van het stemlokaal zeggen in een open toelichting veelal dat er geen duidelijke route was aangegeven. Verder geven anderen aan dat de ingang was veranderd ten opzichte van de vorige keer, wat verwarring veroorzaakte. Een enkele stemmer kon de ingang niet vinden vanwege slechte verlichting.

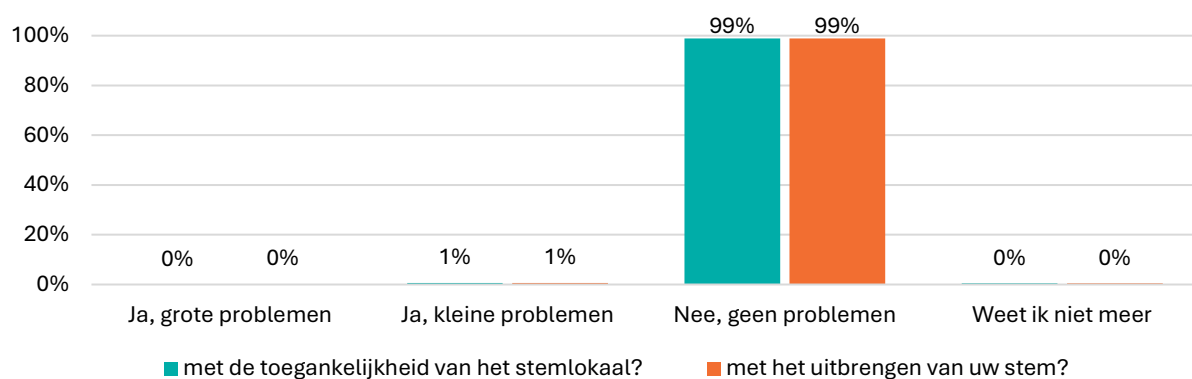
Onder de stemmers voor wie het niet duidelijk was wat zij moesten doen toen zij het stemlokaal binnengingen, geven de meesten in de open toelichting aan onzeker te zijn geweest over de looproute binnen het stemlokaal. Enkele stemmers zeggen dat er onduidelijkheid bestond over het stemproces, voornamelijk rondom het laten zien van een legitimatiebewijs.

Stemmers hebben weinig problemen ervaren met de toegankelijkheid en uitbrengen van stem

De overgrote meerderheid van stemlokaal-stemmers ondervond geen problemen met de toegankelijkheid van het stemlokaal (99%) of met het uitbrengen van hun stem (99%). Degenen die wel problemen ervoeren, noemen dat vrijwel allemaal als ‘kleine problemen’.¹⁶ Dit beeld is consistent met voorgaande evaluaties.

Figuur 3.5 - Heeft u problemen ervaren... met de toegankelijkheid van het stemlokaal? / met het uitbrengen van uw stem?

Basis: stemmers die in een stemlokaal gestemd hebben (n = 2.195).

¹⁶ Vanwege een beperkt aantal waarnemingen (n = 14 en n = 15) is het niet mogelijk om uitspraken te doen over welke problemen het meest prominent waren. De stemmers geven voornamelijk aan dat er fysieke belemmeringen waren waardoor het binnengaan van het stemlokaal moeilijk was. Wat betreft de problemen rondom het uitbrengen van de stem, zeggen respondenten hier ook meermaals dat er een fysieke hinder was.

Stemmen via een machtiging

4 Stemmen via een machtiging

Volgens de Kiesraad zijn 798.506 stemmen per volmacht uitgebracht, goed voor 10 procent van het aantal stemmen. Dat betekent dat 6 procent van alle kiesgerechtigden via een volmacht stemde. In dit hoofdstuk behandelen we eerst de ervaringen van stemmers die een volmacht *ontvingen* van een ander en de ervaringen van degenen die een volmacht *afgaven*.

Een aantal vragen over machtigen stelden we zowel aan degenen die een volmacht ontvingen, als aan degenen die een volmacht afgaven. Indien dit het geval is presenteren we steeds eerst de uitkomsten van de ontvangers, vervolgens de resultaten van de afgevers.

4.1 Relatie tussen afgever en ontvanger van een volmacht

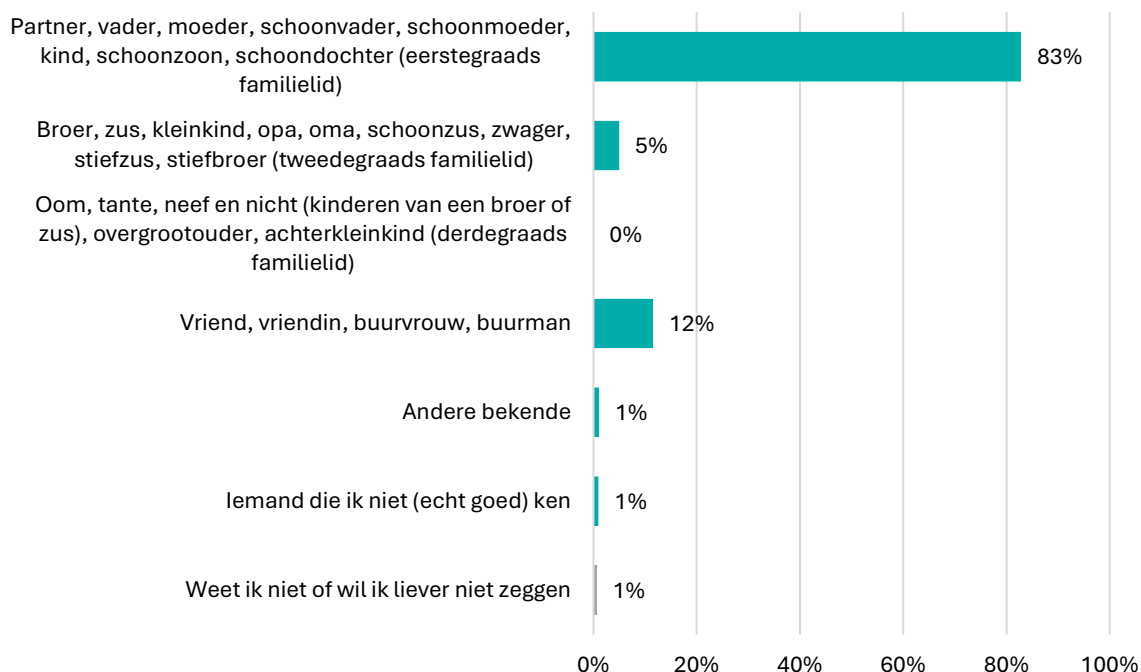
Negen op de tien stemmers met machtiging stemden voor één ander

Het is in Nederland mogelijk om voor maximaal twee anderen te stemmen.¹⁷ Een ruime meerderheid (87%) van degenen die een volmacht ontvingen, kregen deze voor één ander. Dertien procent bracht voor twee anderen een volmachtstem uit.

Zoals af te lezen in Figuur 4.1, brachten de meesten volmachtstemmen uit voor eerstegraads familieleden (83%). Twaalf procent deed dat voor een vriend(in) en/of buurman/-vrouw.

Figuur 4.1 - Voor wie heeft u met een volmacht gestemd?

Indien iemand twee volmachten kreeg, waren maximaal twee antwoorden mogelijk. Basis: stemde ook voor iemand anders (n = 309).

¹⁷ Zie: <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/stemmen/volmacht>

4.2 Manier van machtigen

Meeste volmachten worden afgegeven door informatie op stempas in te vullen

Volmachten zijn voornamelijk gegeven door het invullen van de informatie op de achterkant van de stempas (97% van de volmachten). Enkelen hebben dat gedaan door een aanvraag in te dienen bij de gemeente (3%).

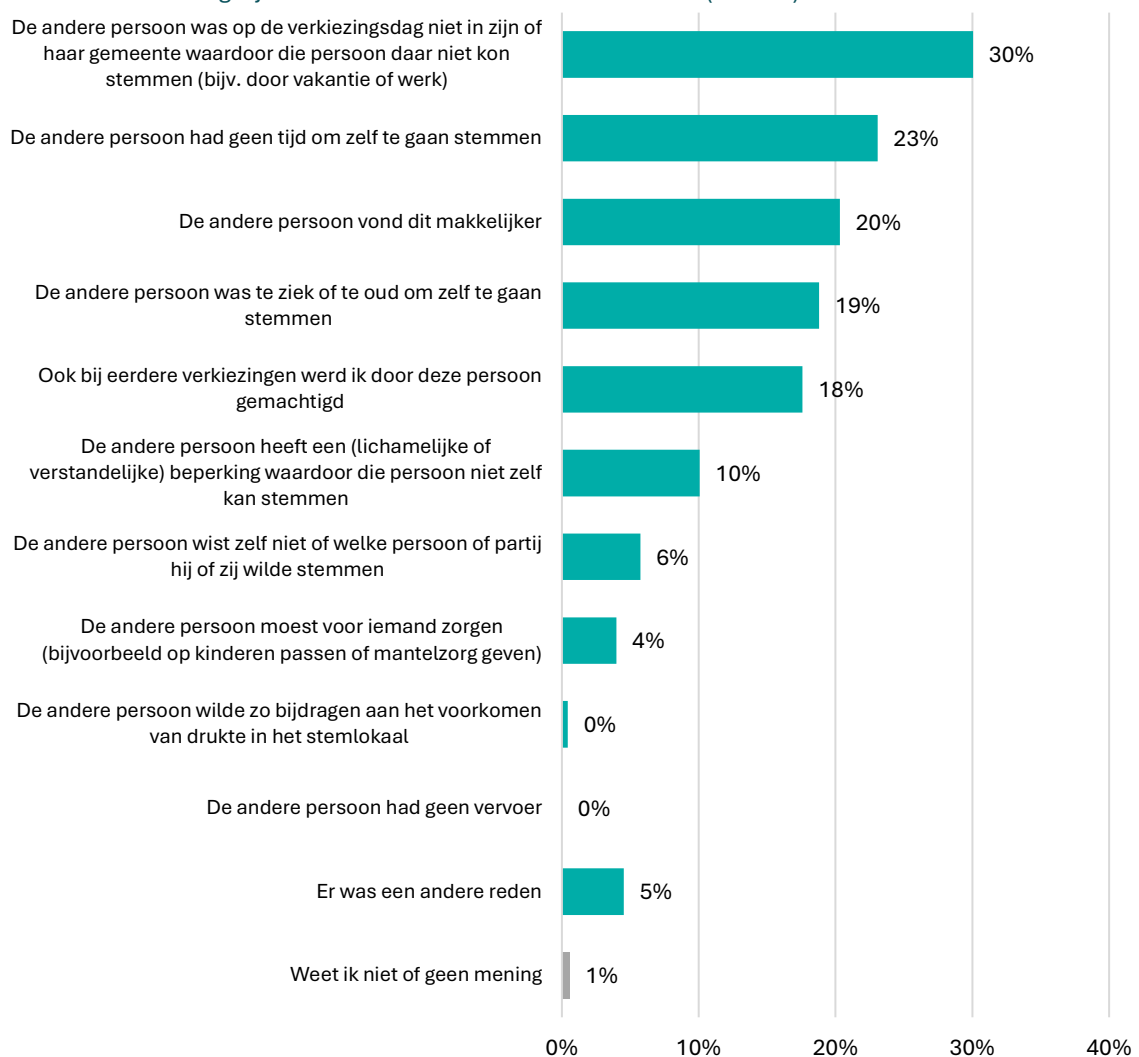
4.3 Redenen om te machtigen

Vaakst genoemde reden voor volmacht: afwezigheid, geen tijd en gemak

Stemmers ontvingen doorgaans een volmacht van een ander omdat die persoon op de verkiezingsdag niet in zijn of haar eigen gemeente kon zijn (30%) of omdat de persoon geen tijd had om zelf te gaan stemmen (23%). Eén op de vijf volmachtontvangers geeft aan dat de ander het gemakkelijker vond om op die manier te stemmen (20%) of dat dat de ander te ziek of te oud was om zelf te gaan stemmen (19%).

Figuur 4.2 - Wat waren de belangrijkste redenen waarom u voor iemand anders ging stemmen?

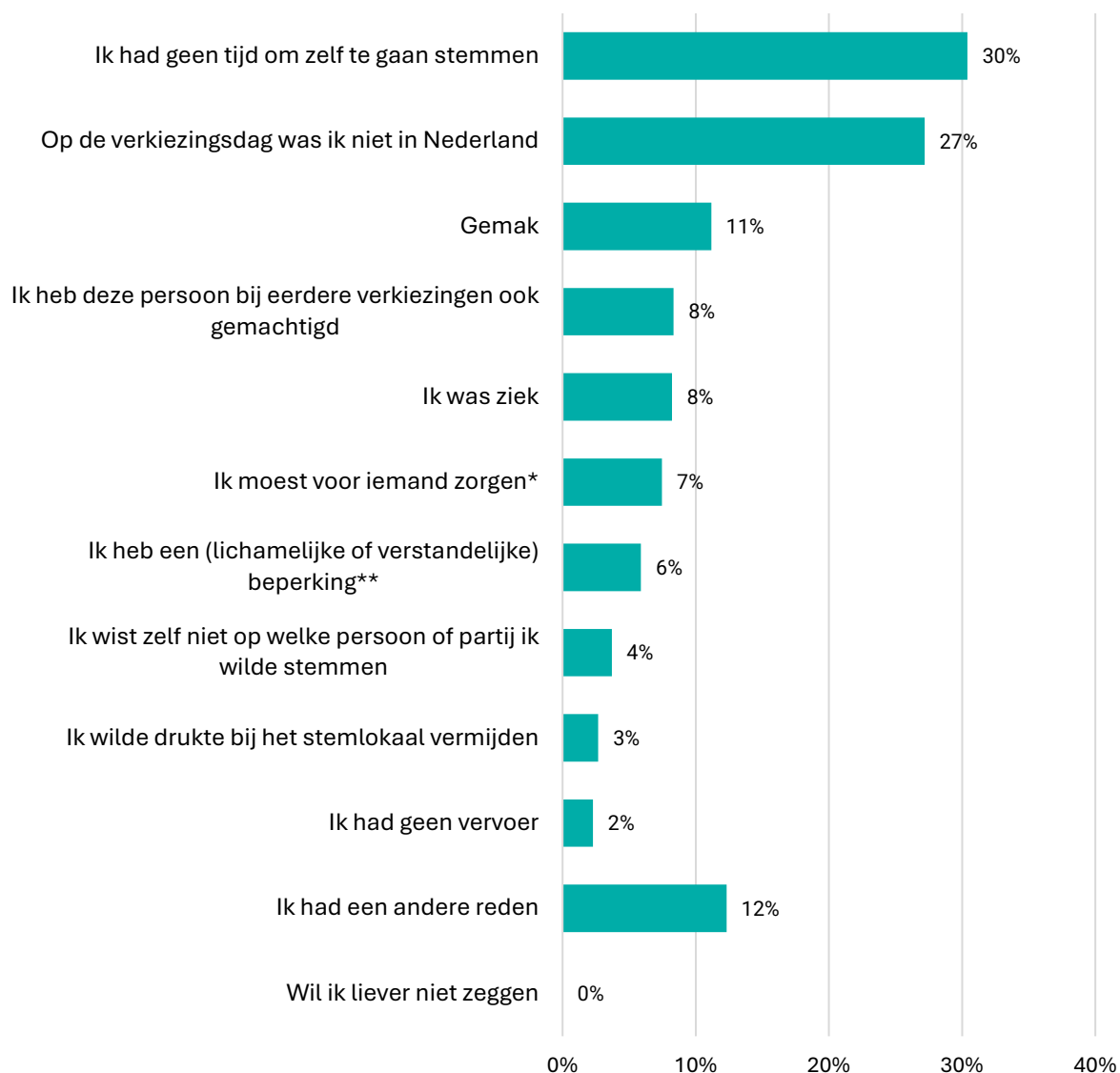
Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: stemde ook voor iemand anders (n = 309).

Afgevers van een volmacht geven in grote lijnen dezelfde redenen als zij worden gevraagd waarom zij iemand anders hebben laten stemmen: voornamelijk tijdsgebrek, afwezigheid en gemak.

Figuur 4.3 - U heeft iemand anders voor u laten stemmen via een volmacht. Wat waren voor u de belangrijkste redenen om dat te doen?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: stemde via een volmacht (n = 137).

*Volledige antwoordoptie: "... (bijvoorbeeld op kinderen passen of mantelzorg geven)."

**Volledige antwoordoptie: "die het voor mij niet mogelijk maakt om zelf te gaan stemmen."

4.4 Duidelijkheid van machtigen

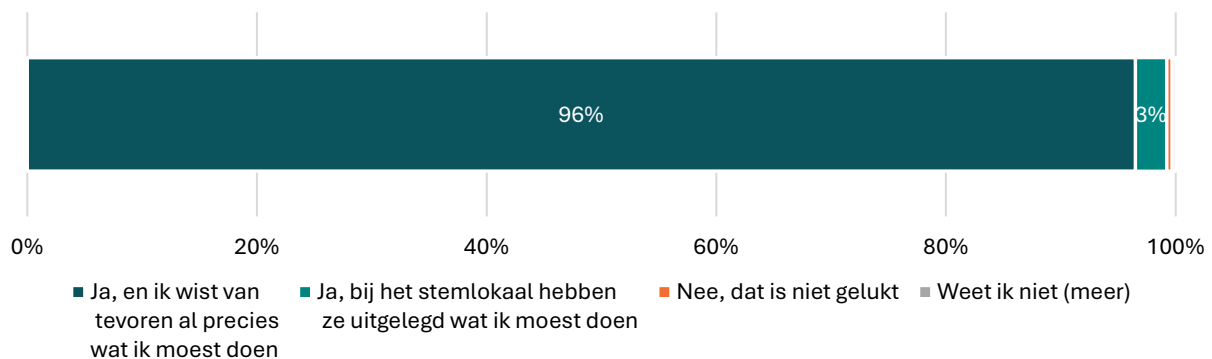
Voor meeste volmachtstimmers duidelijk wat zij moesten doen om te machtigen

Bijna alle stemmers die door iemand gemachtigd waren, hebben succesvol voor iemand anders gestemd (99%). Veruit de meesten wisten van tevoren hoe ze voor een ander moeten stemmen (96%), drie procent kreeg uitleg bij het stemlokaal.

Bij enkelen is het niet gelukt voor iemand anders te stemmen.¹⁸

Figuur 4.4 - Is het u gelukt om met de volmacht(en) voor iemand anders te stemmen?

Basis: stemde ook voor iemand anders (n = 309).

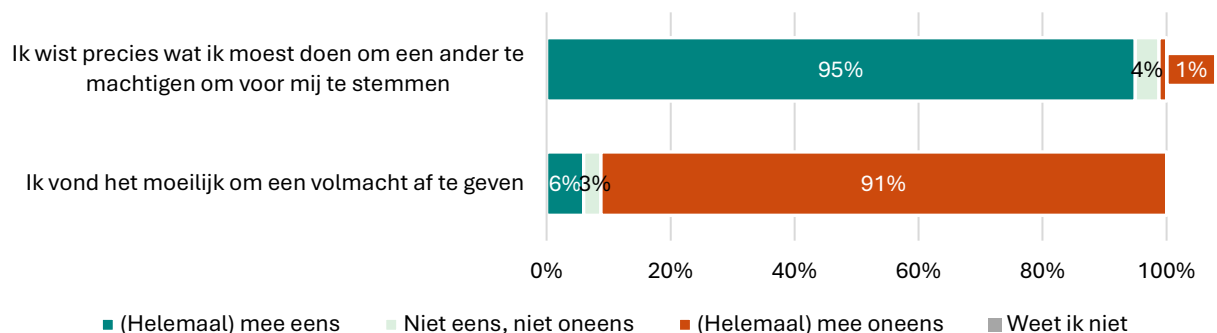
Zes procent van stemmers had moeite met het geven van een volmacht

Ook onder de stemmers die een volmacht afgaven is het over het algemeen duidelijk wat zij moeten doen; 95 procent wist dit precies. Ook geeft het grootste deel aan dat zij het niet moeilijk vonden om een volmacht af te geven (91%).

Voor een kleine groep was dit niet het geval; 6 procent had wel moeite met het afgeven van een volmacht. Eén procent wist niet precies wat zij moesten doen om een ander te machtigen.

Figuur 4.5 - In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: gaf een machtiging aan iemand anders (n = 137).

¹⁸ Er waren twee kiezers waarbij een volmachtstem uitbrengen niet gelukt was. Eén wist niet dat zij de volmachtstem tegelijk met hun eigen stem moesten inleveren. De ander woonde in een andere gemeente, waardoor zij niet de volmachtstem konden uitbrengen.

4.5 Bepalen van stemkeuze bij machtigen

Circa één op de acht gemachtigden mocht zelf de stem bepalen

In de meeste gevallen (79-81%) gaven mensen zelf door op welke partij de gemachtigde persoon moest stemmen, en bij vier op de tien gaven zij ook door naar welke persoon de stem moet gaan. Zowel de gemachtigden als degenen die hebben gemachtigd, geven aan dat er gevallen zijn waarin er geen specifieke instructies zijn gegeven over naar welke partij en persoon gestemd moest worden. Dit is in lijn met de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing in 2025, waarbij dit in vergelijkbare mate voorkwam.

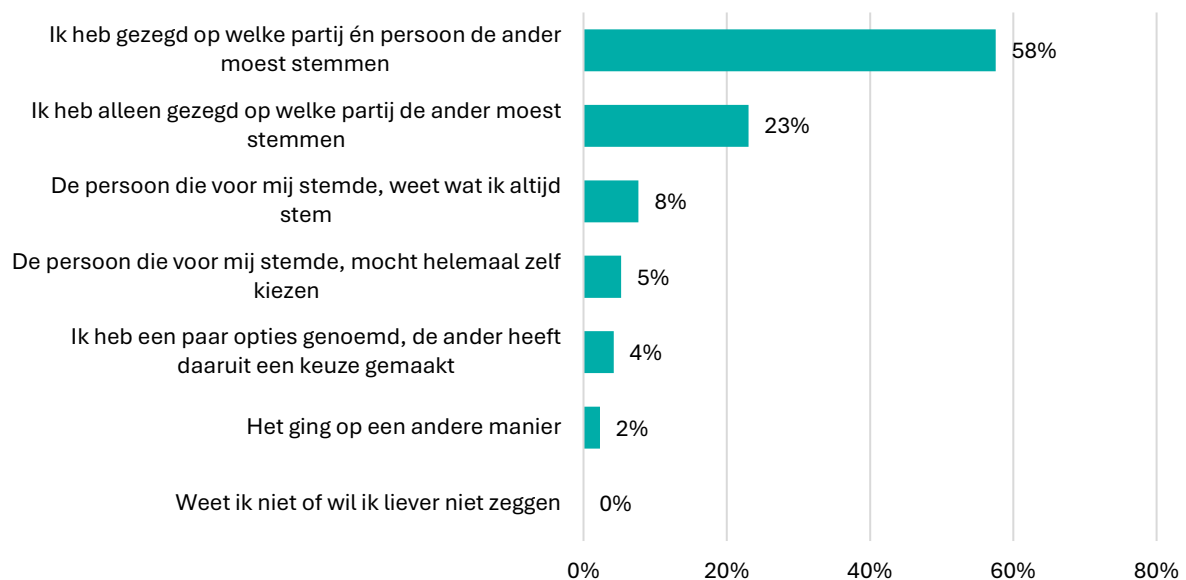
Figuur 4.6 - Heeft u vooraf doorgekregen op welke partij of persoon u voor de ander moest stemmen?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: stemde ook voor iemand anders (n = 309).

Figuur 4.7 - U heeft iemand anders voor u laten stemmen. Heeft u vooraf doorgegeven op welke partij of persoon u wilde stemmen?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: gaf een machtiging aan iemand anders (n = 137).

4.6 Stemmen als machtigen niet mogelijk zou zijn

Eén op de drie was zeker zelf gaan stemmen als machten niet mogelijk was geweest

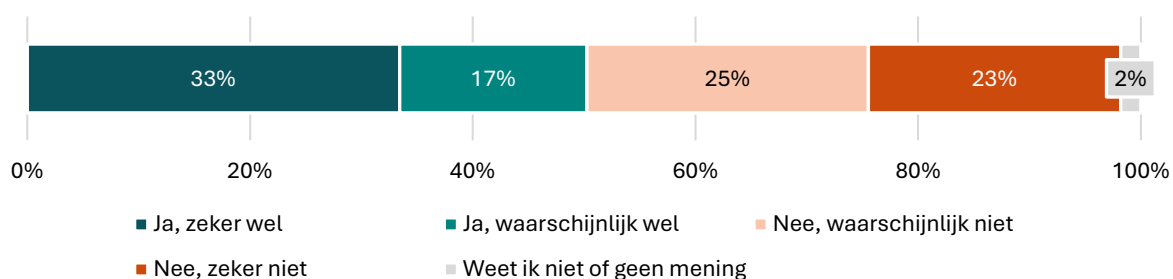
Van de kiezers die een ander machtigden om voor hen te stemmen, zou een derde 'zeker wel' zelf zijn gaan stemmen als machtiging niet mogelijk was (33%). Zeventien procent van de stemmers zegt het dan 'waarschijnlijk wel' te hebben gedaan.

In gedragsonderzoek geldt doorgaans dat het aandeel dat iets 'zeker' wil gaan doen een betere indicator is van daadwerkelijk gedrag dan degenen die het 'waarschijnlijk wel' willen doen. Allerlei factoren kunnen de daadwerkelijke dag van stemmen bij een verkiezing nog beïnvloeden (bijv. het weer, drukte in privéleven of persoonlijke omstandigheden als ziekte).

In het meest gunstige scenario zou alleen de 23 procent 'zeker niet' besluiten om niet te stemmen (77% stemt); in het minst gunstige scenario zou alleen de 'ja, zeker' gaan stemmen (33% stemt). Aangezien 10 procent van de huidige opkomst bestaat uit volmachtstemmen, is de inschatting dat de opkomst circa 3 tot 8 procentpunten lager zou zijn als machtigen niet mogelijk was geweest. Dit is lichtelijk hoger dan bij de Tweede Kamerverkiezing van 2025

Figuur 4.8 - Wanneer het niet mogelijk zou zijn geweest om iemand anders voor u te laten stemmen, was u dan zelf gaan stemmen?

Basis: gaf een machtiging aan iemand anders (n = 137).

We vroegen de stemmers die zonder volmacht niet waren gaan stemmen in een open vraag waarom zij dat hadden gedaan. Velen geven aan dat ze niet in Nederland of hun gemeente waren en daardoor niet konden stemmen. Ook zeiden een aantal respondenten dat zij verhinderd waren door ziekte of tijdsgebrek. Een enkele niet-stemmer zegt dat stemmen geen meerwaarde zou hebben.

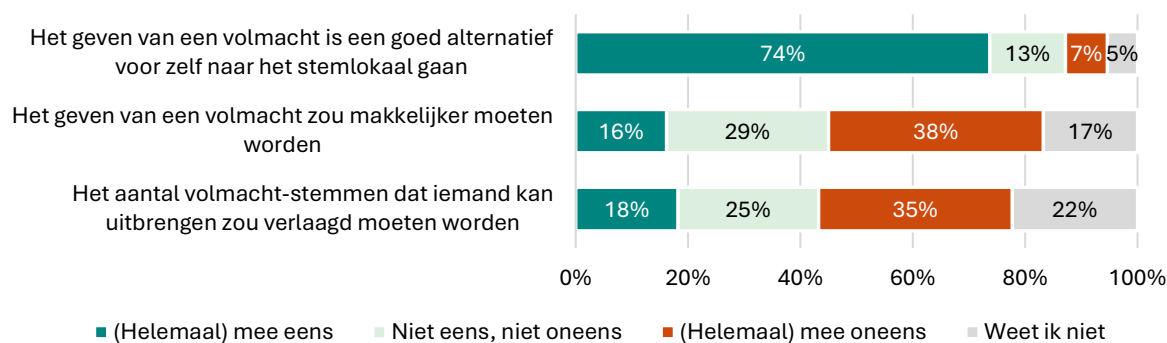
4.7 Houdingen over machtigen

Niet-stemmers blijven minder enthousiast over machtigen dan stemmers

Kiesgerechtigden ervaren de mogelijkheid om een volmacht af te geven positief. Driekwart (74%) van kiesgerechtigden vindt het een goed alternatief voor zelf naar het stemlokaal gaan. Circa één op de vijf kiesgerechtigden (18%) vindt wel dat het aantal volmacht-stemmen dat iemand kan uitbrengen omlaag zou moeten. Ook is er een deel kiesgerechtigden dat vindt dat het geven van een volmacht makkelijker zou moeten worden (16%). Deze uitkomsten komen overeen met voorgaande evaluaties.

Figuur 4.9 - In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

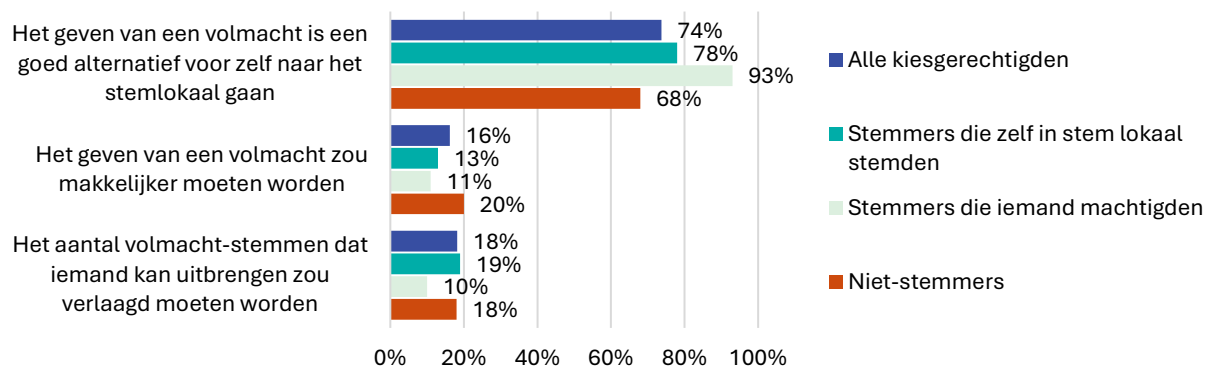
Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963).

Er zijn verschillen tussen kiesgerechtigden die zelf hebben gestemd, iemand hebben gemachtigd en niet hebben gestemd. Niet-stemmers zijn over het algemeen negatiever over het alternatief van een volmacht (68% tegenover 78% en 93%). Daarnaast geeft deze groep vaker aan dat het geven van een volmacht makkelijker zou moeten worden (20% tegenover 13% en 11%). Dit patroon zagen we ook bij eerdere verkiezingen.

Figuur 4.10 - In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Naar (wijze van) stemmen. Getoond in de figuur: allen % (helemaal) eens. Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963).

Jongere Nederlanders (18-49 jaar) zien machtiging vaker als een goed alternatief dan 65-plussers (75-79% tegenover 69%). Ook Nederlanders die theoretisch zijn opgeleid vinden dit vaker (80%) dan praktisch opgeleiden (72%) en Nederlanders zonder startkwalificatie (65%). Verder vinden vrouwen vaker een volmacht een goed alternatief dan mannen (77% tegenover 70%).

Niet stemmen

5 Niet stemmen

De opkomst bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart is 53,8 procent,¹⁹ wat betekent dat bijna de helft van de kiesgerechtigden niet ging stemmen. In dit hoofdstuk gaan we op de redenen van niet-stemmers om geen stem uit te brengen.

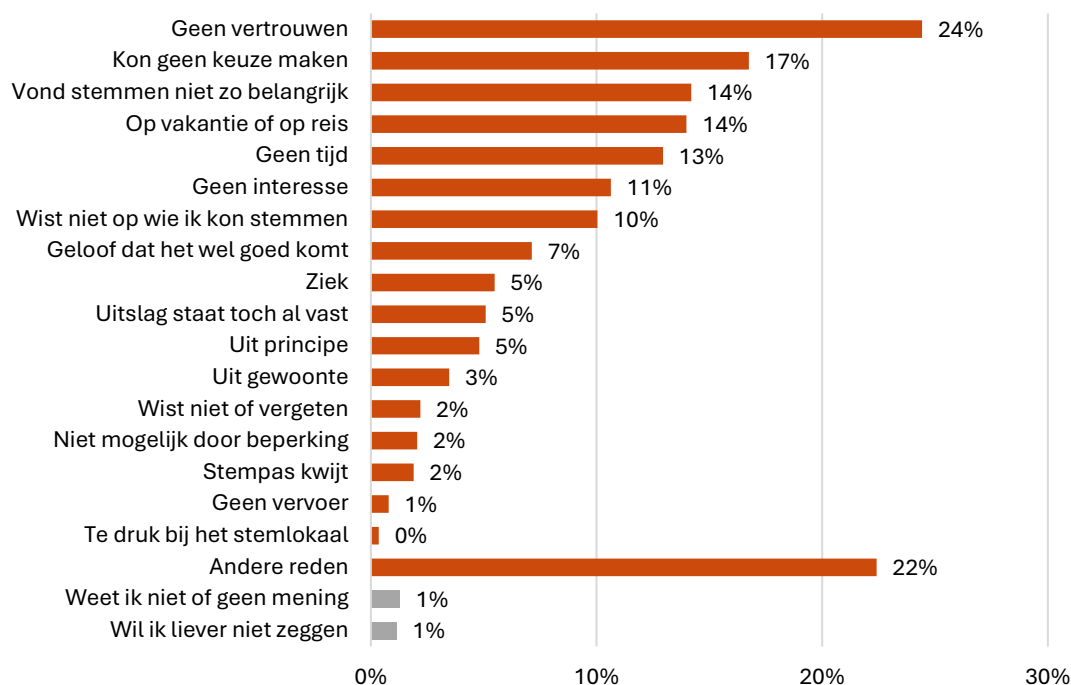
5.1 Redenen om niet te stemmen

Gebrek aan vertrouwen meest genoemde reden om niet te stemmen

Een kwart van de niet-stemmers geeft aan dat ze niet genoeg vertrouwen hadden om te stemmen voor de Gemeenteraadsverkiezingen. Daarnaast geeft circa één op de zes aan dat ze geen stemkeuze konden maken (17%). Vlak daarachter volgen de redenen dat men het niet zo belangrijk vond om te stemmen (14%), op vakantie/reis was (14%), geen tijd had (13%), geen interesse had (11%) of niet wist op wie te stemmen (10%).

Figuur 5.1 - U heeft niet gestemd voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart. Wat waren daarvoor de belangrijkste redenen?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: niet-stemmers (n = 1.631).

Eén op de vijf niet-stemmers (22%) geeft aan dat er een 'andere reden' was dat zij niet hebben gestemd, waar ze hun antwoord konden toelichten in een open vraag. Een veelvoorkomende reden is dat men net of bijna gingen verhuizen naar een andere gemeente, waardoor ze geen stempas hadden voor hun nieuwe gemeente en/of geen kennis hadden van de nieuwe gemeente.

¹⁹ Zie: <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/GR20260318>

Verder geven meerdere niet-stemmers aan dat de partijen te dicht bij elkaar lagen, waardoor ze geen keuze konden maken, of dat de partij waarop zij wilden stemmen niet meedeed in hun gemeente. Anderen zeggen dat ze niet genoeg interesse en/of kennis hadden van de gemeentepolitiek, of zijn ontevreden over de huidige stand van de politiek en zeggen hun vertrouwen verloren te zijn. Hieronder wat illustrerende citaten:

- “Ik woon binnenkort niet meer in de gemeente waarin ik ingeschreven sta en voelde me onvoldoende betrokken om alsnog te stemmen, daarbij deed mijn partij van voorkeur niet mee”*
- “De partij waar ik op wilde stemmen is niet vertegenwoordigd in mijn gemeente.”*
- “De verschillende partijen lagen zo dicht bij elkaar dat er geen keuze te maken was.”*
- “Ik heb geen vertrouwen in de gemeentelijke politiek.”*

‘Vond stemmen niet zo belangrijk’: voor het eerst deel van meest gekozen redenen sinds 2021

De onderstaande tabel vertoont de vier meest gekozen redenen om niet te stemmen sinds 2021. Ook bij de meeste voorgaande verkiezingen was een gebrek aan vertrouwen de belangrijkste reden om niet te stemmen. Verder wordt ook ‘kon geen keuze maken’ vaak genoemd, dit is ook vergelijkbaar met eerdere evaluaties.

Bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen in 2022 gaf een hoger aandeel aan niet te hebben gestemd vanwege gebrek aan interesse in de politiek (17%, nu 11%). Mogelijk is dit verschil (deels) te verklaren door het toevoegen van de antwoordmogelijkheid ‘Ik vind stemmen voor deze verkiezing niet zo belangrijk’, die nu op de vierde plek staat met 14 procent, maar in 2022 nog niet werd voorgelegd.

Tabel 5.1 - Top 4 meest gekozen redenen om niet te gaan stemmen bij de afgelopen verkiezingen

Basis: niet-stemmers. Getoond in tabel: alleen vier meest gekozen redenen.

Top	TK21	GR22	PS/WS23	TK23	EP24	TK25	GR26
1	Geen vertrouwen in de politiek (18%)	Geen vertrouwen in de politiek (22%)	Geen vertrouwen in de politiek (27%)	Geen vertrouwen in de politiek (25%)	Op vakantie of op reis (18%)	Geen vertrouwen in de politiek (38%)	Geen vertrouwen in de politiek (24%)
2	Geen interesse (14%)	Geen interesse (17%)	Kon geen keuze maken (26%)	Kon geen keuze maken (19%)	Geen tijd (17%)	Geen interesse (21%)	Kon geen keuze maken (17%)
3	Kon geen keuze maken (10%)	Kon geen keuze maken (15%)	Geen interesse (16%)	Geen interesse (19%)	Geen vertrouwen in de politiek (17%)	Kon geen keuze maken (15%)	Vond stemmen niet zo belangrijk (14%) ²⁰
4	Stem uit principe niet (10%)	Geen tijd (10%)	Geen tijd (16%)	Geen tijd (12%)	Kende kandidaten niet (16%) ²¹	Op vakantie of op reis (13%)	Op vakantie of reis (14%)

²⁰ De antwoordoptie ‘Ik vind het niet zo belangrijk om te stemmen voor deze verkiezing’ is voor het eerst voorgelegd bij de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen in 2023

²¹ De antwoordoptie ‘Ik wist niet op wie ik kon stemmen of ik kende de kandidaten niet’ is bij de Europees Parlementsverkiezing van 2024 voor het eerst voorgelegd.

Tabel 5.2 - Redenen om niet te stemmen, naar leeftijd en geslacht

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: niet-stemmers (n = 1.631).

Groen = significant hoger dan andere categorie(ën).

Antwoord	Alle niet- stem.	Leeftijd				Geslacht		Opleiding		
		18-34	35-49	50-64	65+	Man	Vrouw	Geen start- kwali.	Prak- tisch	Theo- retisch
Geen vertrouwen	24%	20%	26%	28%	25%	27%	22%	28%	30%	18%
Kon geen keuze maken	17%	16%	19%	20%	13%	16%	18%	14%	18%	17%
Vond stemmen niet zo belangrijk	14%	19%	18%	9%	11%	17%	12%	12%	12%	16%
Op vakantie of op reis	14%	10%	9%	13%	23%	18%	11%	13%	9%	19%
Geen tijd	13%	18%	19%	9%	6%	13%	13%	6%	9%	19%
Geen interesse	11%	15%	14%	9%	5%	8%	13%	9%	13%	9%
Wist niet op wie ik kon stemmen	10%	11%	8%	11%	10%	9%	11%	12%	11%	8%
Geloof dat het wel goed komt	7%	11%	6%	6%	5%	8%	6%	5%	8%	8%
Ziek	5%	5%	6%	5%	6%	3%	7%	8%	6%	5%
Uitslag staat toch al vast	5%	7%	7%	3%	4%	4%	6%	6%	7%	3%
Uit principe	5%	5%	8%	3%	3%	6%	4%	3%	6%	4%
Uit gewoonte	3%	4%	5%	2%	2%	3%	4%	4%	5%	2%
Wist niet of vergeten	2%	3%	4%	1%	1%	2%	3%	1%	3%	2%
Niet mogelijk door beperking	2%	2%	2%	2%	2%	1%	3%	4%	2%	2%
Stempas kwijt	2%	3%	1%	2%	1%	1%	3%	2%	2%	2%
Geen vervoer	1%	2%	0%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	1%
Te druk bij het stemlokaal	0%	1%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	1%	0%
Andere reden	22%	21%	17%	24%	28%	25%	20%	23%	20%	24%
Weet ik niet of geen mening	1%	1%	1%	2%	2%	1%	1%	3%	2%	0%
Wil ik liever niet zeggen	1%	2%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	2%	1%

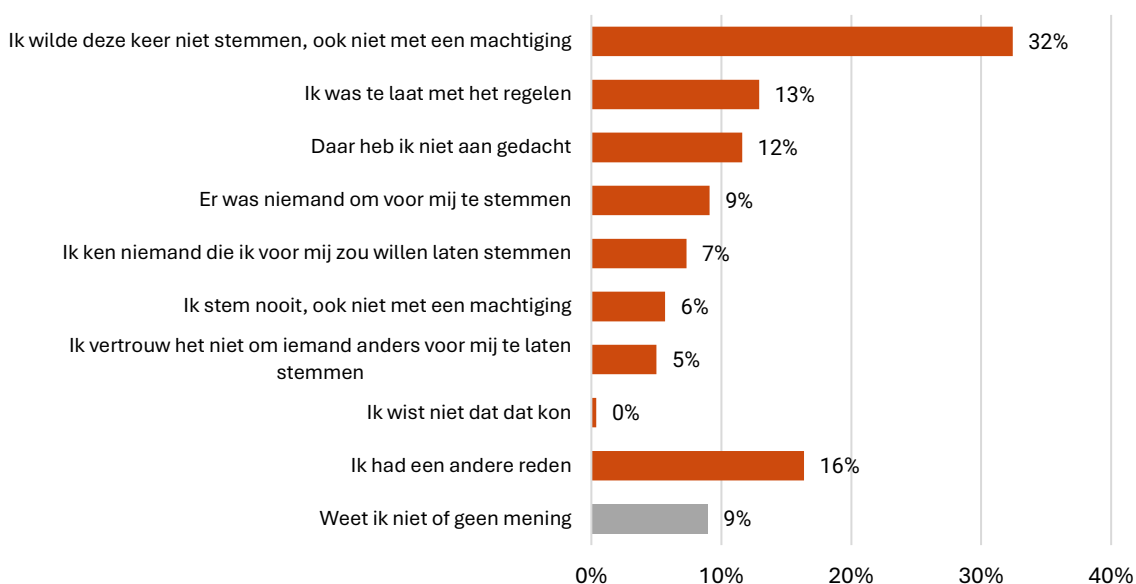
5.2 Redenen om niet te machtigen

‘Deze keer niet willen stemmen’ is de voornaamste reden om niet te machtigen

De meest voorkomende reden dat men geen volmacht afgaf, was omdat men 'deze keer niet wilde stemmen' (32%). Zes procent geeft een dat zij 'nooit stemden, ook niet met een machtiging'. Dit is een verschil met de Tweede Kamerverkiezing van 2025, waarbij deze beiden opties als voornaamste redenen werden genoemd. Dit is verklaarbaar door de andere samenstelling van niet-stemmers bij de Gemeenteraadsverkiezingen, vergeleken met de Tweede Kamerverkiezing.²²

Figuur 5.2 - U had iemand anders een volmacht kunnen geven om voor u te stemmen. Wat waren voor u de belangrijkste redenen dat u niet van die mogelijkheid (volmacht) gebruik heeft gemaakt?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: niet-stemmers (n = 1.631).

Zestien procent van de niet-stemmers heeft een ‘andere reden’ om geen volmacht af te geven. Zij geven veelal praktische redenen hiervoor, namelijk een missende of ongeldige stempas, geen geschikte persoon in de gemeente, onverwachte verhindering of tijdsgebrek. Verder zeggen veel niet-stemmers in deze groep geen vertrouwen te hebben in de politiek of de verkiezing. Ook vinden anderen het te veel gedoe, zijn ze het vergeten of wilden ze graag, uit principe, zelf stemmen.

Jongere niet-stemmers (18-49 jaar) geven vaker aan dat ze niet aan machtiging hebben gedacht dan niet-stemmers van 65 jaar en ouder (14-16% tegenover 6%). Jonge niet-stemmers (tot 35 jaar) zijn vaker te laat met het regelen (15%) dan ouderen.

Theoretisch opgeleide niet-stemmers geven relatief vaak aan te laat te zijn geweest met het regelen van een machtiging (17%), in vergelijking met praktisch opgeleiden (9%) en niet-stemmers zonder startkwalificatie (11%).

²² ‘Ik wilde deze keer niet stemmen, ook niet met een machtiging’ was bij de evaluatie van de Gemeenteraadsverkiezingen in 2022 geen antwoordoptie. Toen was ‘daar heb ik niet aan gedacht’ de meest gekozen antwoordoptie (21%), met als tweede ‘ik stem nooit, ook niet via een machtiging’ (14%).

Houdingen over verkiezingen

6 Houdingen over verkiezingen

In dit hoofdstuk bekijken we hoe kiesgerechtigden denken over de frequentie van verkiezingen in Nederland.

6.1 Frequentie van verkiezingen

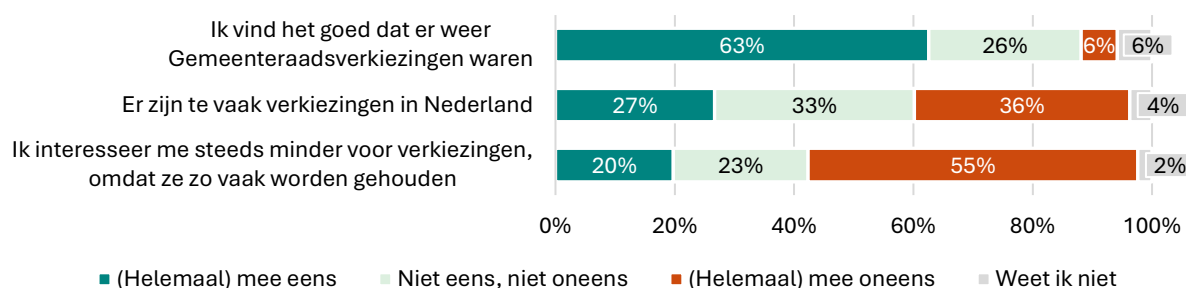
‘Verkiezingsmoeheid’ stabiel in vergelijking met 2025

Meer dan een kwart van de kiesgerechtigden vindt dat er te vaak verkiezingen zijn in Nederland; bij de Tweede Kamerverkiezing in 2025 was dit nog 36 procent. Verder vindt bijna twee derde (63%) van de Nederlanders dat het goed was dat er weer Gemeenteraadsverkiezingen waren. Je kan spreken van ‘verkiezingsmoeheid’ wanneer er negatiever of minder geïnteresseerd naar verkiezingen wordt gekeken vanwege de hoge regelmaat waarmee deze voorkomen. Kijkend naar de onderstaande resultaten is dit voor de meeste kiesgerechtigden niet het geval.

Het aantal Nederlanders dat zich minder interesseert voor verkiezingen, omdat ze zo vaak worden gehouden, groeide tot 2025 en blijft stabiel in 2026. Wanneer we kijken naar de algemene verkiezingsmoeheid in Nederland blijft het dus gelijkwaardig aan het niveau in 2025. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat dit deels te maken kan hebben met het feit dat Tweede Kamerverkiezingen voor kiezers doorgaans ‘zwaarder’ wegen en meer nationale aandacht krijgen, terwijl gemeenteraadsverkiezingen vaak als minder prominent worden ervaren.

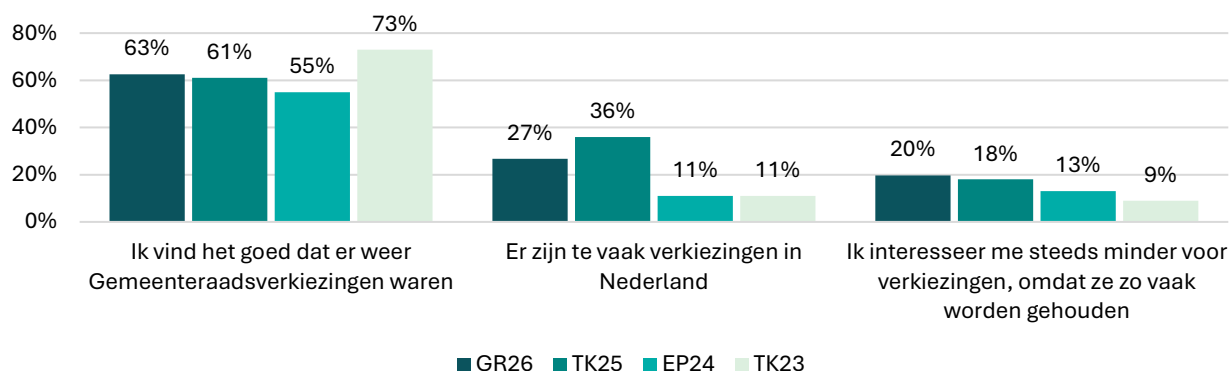
Figuur 6.1 - Bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963).

Figuur 6.2 - Stellingen over verkiezingsfrequentie, in 2026 (GR26), 2025 (TK25), 2024 (EP24) en 2023 (TK23)

Basis: alle kiesgerechtigden. *In 2025 en 2023 luidde de stelling: “Ik vind het goed dat er weer een Tweede Kamerverkiezing was.” In 2024 luidde de stelling: “Ik vind het goed dat er weer een Europees Parlementsverkiezing was.”

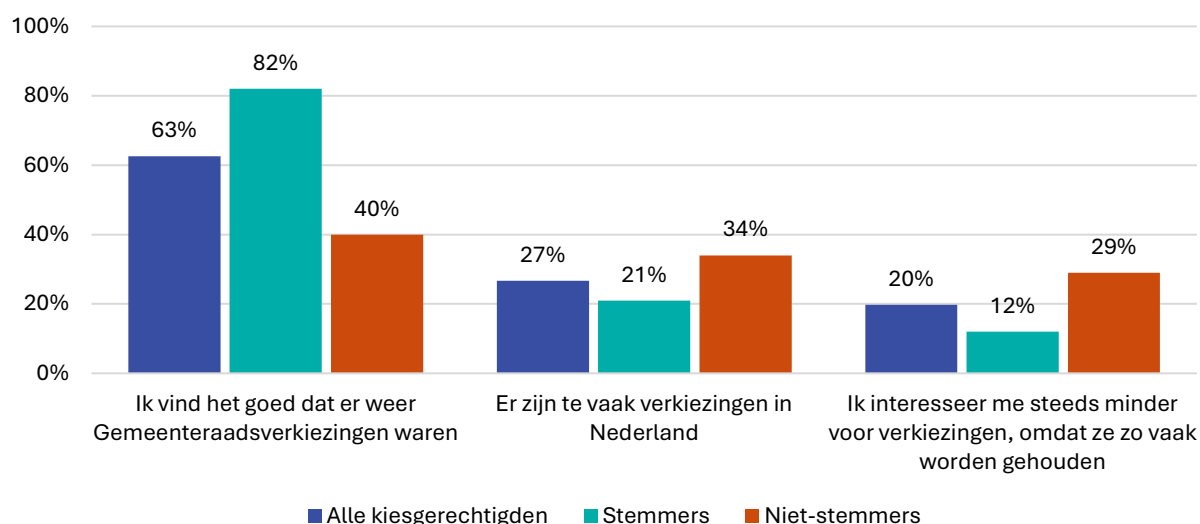
Niet-stemmers vaker 'verkiezingsmoe' dan stemmers

Niet-stemmers geven vaker dan stemmers aan dat hun interesse in verkiezingen afneemt, doordat ze vinden dat er te vaak verkiezingen worden gehouden (29% tegenover 12%). Daarnaast vinden niet-stemmers het substantieel minder vaak goed dat er opnieuw verkiezingen waren (40% tegenover 82%). Deze uitkomsten wijzen erop dat zij vaker 'verkiezingsmoe' zijn.

Ook is er een verschil te zien tussen stemmers en niet-stemmers bij de stelling: "Er zijn te vaak verkiezingen in Nederland", waarbij niet-stemmers het vaker hier mee eens zijn dan stemmers. Dit is consistent met eerdere evaluaties, behalve de Tweede Kamerverkiezing van 2025 waar het verschil niet zichtbaar was.

Figuur 6.3 - Stellingen over de frequentie van verkiezingen, naar wel/niet stemmen

Getoond in figuur: alleen % (helemaal) eens. Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963), stemmers (n = 2.332) en niet-stemmers (n = 1.631).

Jonge Nederlanders (18-34 jaar) zijn het vaker *oneens* met de stelling (39%) dat er te vaak verkiezingen zijn dan 65-plussers (32%). Nederlanders van 35 tot 49 jaar zijn het relatief vaker eens met deze stelling in vergelijking met 50-plussers, met respectievelijk 31 procent tegenover 24 procent. De oudste groep heeft vaker een neutrale houding over dit onderwerp. Ditzelfde patroon is te zien bij vrouwen (vrouwen: 35%, mannen: 32%) en Nederlanders die praktisch zijn opgeleid (34%) of geen startkwalificatie hebben (41%), terwijl theoretisch opgeleiden het minder vaak eens zijn met de stelling (29%).

Het dalen van interesse voor verkiezingen door de frequentie komt relatief vaker voor bij jongere Nederlanders dan bij oudere (18-49 jaar: 22-24%, 50+: 16-17%). Dit is ook het geval bij praktisch opgeleiden (23%) tegenover Nederlanders zonder startkwalificatie (17%) en theoretisch opgeleiden (18%).

Bijwonen van de stemmentelling

7 Bijwonen van de stemmentelling

Dit hoofdstuk gaat over het bijwonen van de stemmentelling: in hoeverre Nederlanders dit (willen) doen en in hoeverre zij met de mogelijkheid bekend zijn.

7.1 Kijken bij het tellen

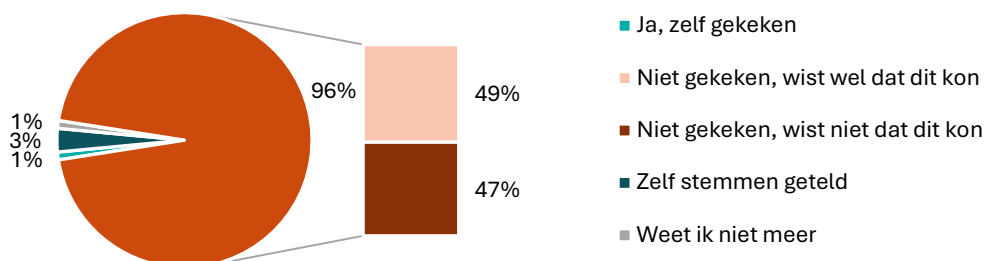
Kennis over mogelijkheid bijwonen van stemmentelling blijft onveranderd

Het is mogelijk om als burger het tellen van de stemmen bij te wonen. Eén procent van de kiesgerechtigden heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt, drie procent geeft aan zelf stemmen te hebben geteld. Het overgrote deel (96%) zegt niet te zijn gaan kijken.

Van de groep die de stemmentelling niet heeft bijgewoond, geeft bijna de helft aan niet te weten dat dit mogelijk is (47%). Een iets grotere groep (49%) wist wel dat dit kon. Deze verdeling komt overeen met vorige verkiezingen.

Figuur 7.1 - Bent u gaan kijken naar het tellen van de stemmen? * Wist u dat u bij het tellen van de stemmen aanwezig mag zijn?

Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963). *Toelichting: 'Hiermee bedoelen we de locatie waar de stemformulieren worden geteld, zoals een stembureau.

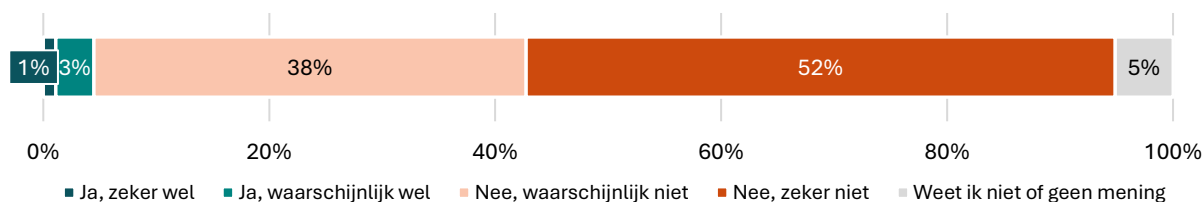

Schaarse interesse in bijwonen van stemmentelling

Van de kiesgerechtigden geeft vier procent aan (waarschijnlijk) wel bij een volgende stemmentelling te gaan kijken; één procent is hier zeker van. Dit is vergelijkbaar met de Europees Parlementsverkiezing in 2024, maar minder dan andere evaluaties. Na de Gemeenteraadsverkiezingen van 2022 zei in totaal 15 procent van de kiesgerechtigden dat ze (waarschijnlijk) zouden gaan kijken bij een volgende verkiezing.

Figuur 7.2 - Zou u bij een volgende verkiezing gaan kijken bij het tellen van de stemmen?

Basis: alle kiesgerechtigden (n = 3.963).

Bijlagen

The image features a minimalist design with three main geometric elements. A light green rectangle is positioned in the upper left quadrant. A teal parallelogram is located to the right of the green rectangle, partially overlapping it. A dark teal diagonal band runs from the bottom left towards the top right, crossing over the other two shapes.

A Doelgroepbeschrijvingen

De doelgroep van dit onderzoek bestaat uit kiesgerechtigden voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026. Niet-kiesgerechtigde personen behoorden niet tot de doelgroep van dit onderzoek.

Binnen de groep kiesgerechtigden onderscheiden we in dit onderzoek verschillende doelgroepen. Ze zijn samengevat in de onderstaande tabel (zie ook Hoofdstuk 1). In deze bijlage beschrijven we hoe de verschillende groepen in de gewogen steekproef van het onderzoek vertegenwoordigd zijn.

Tabel A.1 - Groepen in het onderzoek

Groep	Omschrijving
Kiesgerechtigden	Alle Nederlanders die voor de Gemeenteraadsverkiezingen mochten stemmen
Stemlokaal-stemmers	Stemmers die zelf in het stemlokaal hebben gestemd
Stemmers die iemand machtigden	Stemmers die met een volmacht een ander gemachtigd hebben om voor hen te stemmen
Niet-stemmers	Kiesgerechtigden die niet hebben gestemd
'Nieuwe' stemmers	Stemmers die bij deze verkiezing voor het eerst hebben gestemd

A.1 Wijze van stemmen

In dit onderzoek stemde 50 procent van de kiesgerechtigden zelf in het stemlokaal. 14 procent van hen zegt een volmacht te hebben meegekregen om ook voor een ander te stemmen. 3 procent van alle kiesgerechtigden stemde zelf via een volmacht. Tenslotte stemde 46 procent niet.

Tabel A.2 - Heeft u (of heeft iemand voor u) gestemd bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026?

Stemwijze	Totaal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht	
		18-34	35-49	50-64	65+	Geen start-kwal.	Praktisch	Theoretisch	Man	Vrouw
Zelf in stemlokaal gestemd	50%	50%	49%	55%	48%	55%	52%	47%	54%	47%
Gestemd via volmacht	3%	4%	3%	3%	2%	4%	4%	3%	3%	4%
Niet gestemd	46%	46%	48%	42%	49%	41%	44%	50%	43%	49%

Tabel A.3 - Heeft u een volmacht gekregen om ook voor iemand anders te gaan stemmen?

Basis: stemmers die in een stemlokaal gestemd hebben (n = 2.195).

Voor iemand anders gestemd	Totaal
Ja	14%
Nee	86%

A.2 **Gestemd bij eerdere verkiezingen**

Meer dan negen op de tien in dit onderzoek geven aan ooit eerder te hebben gestemd voor een verkiezing in Nederland (96%). Drie procent deed dit nooit eerder.

Tabel A.4 - Eerder gestemd bij een verkiezing, naar leeftijd, opleiding en geslacht

Eerder gestemd	Totaal	Leeftijd				Opleiding			Geslacht	
		18-34	35-49	50-64	65+	Geen start-kwal.	Prak-tisch	Theo-retisch	Man	Vrouw
Ja	96%	94%	95%	98%	97%	96%	94%	98%	97%	95%
Nee	3%	5%	4%	2%	3%	4%	5%	2%	3%	4%
Weet ik niet meer	1%	0%	1%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	1%

Van alle deelnemers in dit onderzoek stemde 92 procent bij de Tweede Kamerverkiezing van 2025, 68 procent bij de Europees Parlementsverkiezing van 2024, 90 procent bij de Tweede Kamerverkiezing van 2023, 71 procent bij de Provinciale Statenverkiezingen van 2023, 60 procent bij de Waterschapsverkiezingen van 2023 en 71 procent bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 2022.

B Vragenlijst

Intrtekst

Dit onderzoek is in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Op 18 maart waren de Gemeenteraadsverkiezingen. Het ministerie evalueert deze verkiezingen. Hiermee wil het ministerie te weten komen waarom Nederlanders wel of niet gaan stemmen. Ook wordt onderzocht welke ervaringen kiezers hadden bij het stemmen.

Stemmen (iedereen)

We stellen u graag enkele vragen over de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026.

A1 Heeft u (of heeft iemand voor u) gestemd bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026?

- Ja, ik heb zelf in een stemlokaal gestemd
- Ja, ik heb iemand gemachtigd om voor mij te stemmen (i)
- Nee, ik heb niet gestemd
- Nee, ik was niet stemgerechtigd

(i) Dit betekent dat je iemand anders voor jou laat stemmen.

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

B3 Hoe laat bent u gaan stemmen?

- Tussen 07.30 en 09.00 uur
- Tussen 09.00 en 12.00 uur
- Tussen 12.00 en 16.00 uur
- Tussen 16.00 en 19.00 uur
- Na 19.00 uur
- Weet ik niet meer

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

D8 Hoe lang heeft u ongeveer moeten wachten voordat u bij het stemlokaal naar binnen kon gaan?

- Geen wachttijd
- Korter dan 5 minuten
- Ongeveer 10 minuten
- Ongeveer 15 minuten
- Anders, namelijk: <open invulveld>
- Weet ik niet meer

Indien A1 = 4 (Nee, ik was niet stemgerechtigd) → einde vragenlijst

Tekst einde vragenlijst

Deze vragenlijst gaat over de afgelopen Gemeenteraadsverkiezingen. U geeft aan dat u niet gerechtigd was om bij deze verkiezingen te stemmen. Daarmee valt u buiten de doelgroep van dit onderzoek en hoeft u de rest van de vragen niet in te vullen. Hartelijk dank voor uw medewerking!

A2A Heeft u ooit eerder gestemd bij een verkiezing in Nederland?

Dat kan bijvoorbeeld zijn geweest: de Tweede Kamerverkiezing in oktober 2025, de Europees Parlementsverkiezing in juni 2024, de Tweede Kamerverkiezing in november 2023, de Provinciale Statenverkiezingen in maart 2023 of de gemeenteraadsverkiezingen in 2022.

- Ja
- Nee
- Weet ik niet meer

Indien A2 = ja of weet niet

A2B Heeft u gestemd bij een of meer van de verkiezingen hieronder?

	Gestemd (zelf of via machtiging)	Niet gestemd	Weet ik niet	Ik was niet stem- gerechtigd
Tweede Kamerverkiezing van oktober 2025	☐	☐	☐	☐
Europees Parlementsverkiezing van juni 2024	☐	☐	☐	☐
Tweede Kamerverkiezing van november 2023	☐	☐	☐	☐
Provinciale Statenverkiezingen van maart 2023	☐	☐	☐	☐
Waterschapsverkiezingen van maart 2023	☐	☐	☐	☐
Gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022	☐	☐	☐	☐

Duidelijkheid stemproces (iedereen)

A3A Heeft u voor de Gemeenteraadsverkiezingen informatie ontvangen van uw gemeente over hoe of waar u kunt stemmen?

Bijvoorbeeld via een folder of brief van uw gemeente. Of via sociale media.

- Ja, ik heb informatie ontvangen
- Nee, ik heb geen informatie ontvangen
- Weet ik niet (meer)

A3B Bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

*Stellingen willekeurig aanbieden

- Ik wist precies wat ik moest meenemen om te mogen stemmen (A1 = 1; stemmers)
- Ik wist precies wat ik had moeten meenemen om te mogen stemmen (A1 = 3; niet-stemmers)
- Ik had vooraf graag meer informatie willen ontvangen over hoe het stemmen werkt
- De informatie die ik van tevoren kreeg over stemmen was duidelijk en begrijpelijk (alleen indien informatie ontvangen; A3A = 1)

- 1 Helemaal mee eens
- 2 Mee eens
- 3 Niet mee eens en niet mee oneens
- 4 Mee oneens
- 5 Helemaal mee oneens
- 6 Weet niet

Indien A3B stelling 2 = 1 of 2 (eens)

A4A U had vooraf graag meer informatie willen ontvangen over hoe het stemmen werkt. Welke informatie miste u of welke vragen had u nog?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Willekeurig aanbieden (1-9)

- 1 Hoe moet ik het stembiljet invullen?
- 2 Hoe worden de stemmen geteld?
- 3 Hoe kan ik een bezwaar indienen wanneer ik zie dat het stemproces niet goed of niet eerlijk verloopt?
- 4 Wat gebeurt er verder met mijn stem nadat ik heb gestemd?
- 5 Welke identiteitsbewijzen mag ik meenemen om te stemmen?
- 6 Hoe kan ik iemand een volmacht (i) geven om voor mij te stemmen?
- 7 Wanneer ontvang ik mijn stempas?
- 8 Wat moet ik doen als ik mijn stempas niet (op tijd) ontvang?
- 9 Welke stembureaus zijn dichtbij?
- 10 Ik miste andere informatie, namelijk: <open invulveld>
- 11 Weet ik niet (*exclusief)

(i) Een volmacht betekent dat je iemand anders voor jou laat stemmen.

Indien A3B stelling 3 = 4 of 5 (oneens)

A4B U vond de informatie die u van de tevoren kreeg over stemmen niet duidelijk of begrijpelijk. Wat zou de informatie voor u duidelijker maken?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Willekeurig aanbieden (1-7)

- 1 Makkelijkere woorden en zinnen gebruiken
- 2 Informatie in Nederlandse gebarentaal geven
- 3 Informatie in een andere taal dan Nederlands geven (bijvoorbeeld in het Fries, Engels of Turks)
- 4 Meer plaatjes gebruiken
- 5 Minder informatie tegelijk geven
- 6 Andere kleuren gebruiken
- 7 Een ander of groter lettertype gebruiken
- 8 Iets anders, namelijk: <open invulveld>
- 9 Geen van deze (*exclusief)
- 10 Weet ik niet (*exclusief)

Toegankelijkheid van politieke informatie tijdens de campagne (iedereen)

De vragen die u net heeft beantwoord gingen over informatie over hoe het stemmen werkt en waar u kunt gaan stemmen.

De volgende vragen gaan over informatie die u kunt gebruiken om bepalen op welke persoon of partij u wilt stemmen. We stellen u geen vragen over uw stem, maar willen graag weten welke informatie u bent tegengekomen en wat u hiervan vond.

A14 Welke van de volgende dingen heeft u gezien, gehoord of gelezen in de weken voor de Tweede Kamerverkiezing?

Meerdere antwoorden mogelijk

- 1 Een verkiezingsprogramma van een politieke partij
- 2 Informatie van een politieke partij over hun standpunten ergens anders dan in het verkiezingsprogramma, bijvoorbeeld op sociale media, in de krant of in een folder
- 3 Een stemhulp op internet (zoals StemWijzer of Kieskompas)
- 4 Een debat tussen politici op tv of radio
- 5 Ik heb geen van deze gezien, gehoord of gelezen (*exclusief)
- 6 Weet ik niet (meer) (*exclusief)

Indien A14 ≠ 5 of 6

A15 Hieronder ziet u de dingen die u heeft gezien, gehoord of gelezen heeft. Hoe makkelijk of moeilijk vond u het om deze informatie te begrijpen?

Alleen tonen indien aangevinkt bij A14

- Een verkiezingsprogramma van een politieke partij
- Informatie van een politieke partij over hun standpunten ergens anders dan in het verkiezingsprogramma, bijvoorbeeld op sociale media, in de krant of in een folder
- Een stemhulp op internet (zoals StemWijzer of Kieskompas)
- Een debat tussen politici op tv of radio

- 1 Heel makkelijk
- 2 Makkelijk
- 3 Niet makkelijk, niet moeilijk
- 4 Moeilijk
- 5 Heel moeilijk
- 6 Weet ik niet (meer)

Indien A15 = minstens één 4 of 5 (moeilijk of heel moeilijk)

A15A U vond [willekeurig 1 van A15 indien moeilijk] moeilijk te begrijpen. Wat maakte de informatie voor u moeilijk?

Meerdere antwoorden mogelijk

Willekeurig aanbieden (1-6)

- 1 De taal was te moeilijk
- 2 Er was te veel informatie
- 3 Het onderwerp was ingewikkeld
- 4 De opmaak of presentatie was onduidelijk
- 5 Ik had te weinig voorkennis om de informatie goed te begrijpen
- 6 Het tempo was te hoog
- 7 <Indien debat> Deelnemers van het debat praatten door elkaar heen
- 8 Er was een andere reden, namelijk: <open invulveld>
- 9 Weet ik niet (meer) (*exclusief)

Niet stemmen (niet-stemmers)

Indien A1 = 3 (niet gestemd)

A10 U heeft niet gestemd voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart. Wat waren daarvoor de belangrijkste redenen?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Willekeurig aanbieden (1-16)

- 1 Ik had geen tijd om te gaan stemmen
- 2 Ik had geen vervoer
- 3 Het was te druk bij het stemlokaal
- 4 Ik wist niet dat er een verkiezing was of ik ben vergeten te stemmen
- 5 Ik wist niet op wie ik kon stemmen of ik kende de kandidaten niet
- 6 Op de verkiezingsdag was ik op vakantie of op reis
- 7 Ik heb een (lichamelijke of mentale) beperking die het voor mij niet mogelijk maakte om zelf te stemmen
- 8 Ik heb geen interesse in politiek
- 9 Ik kon geen keuze maken op wie ik moest stemmen
- 10 Ik heb geen vertrouwen in de politiek
- 11 Ik stem niet uit principe
- 12 Ik stem niet uit gewoonte
- 13 De verkiezingsuitslag staat toch al vast
- 14 Ik vind het niet zo belangrijk om te stemmen voor deze verkiezing
- 15 Ik was mijn stempas kwijt
- 16 Ik geloof dat het wel goed komt, ook als ik niet ga stemmen
- 17 Ik was ziek
- 18 Ik had een andere reden, namelijk: <open invulveld>
- 19 Weet ik niet of geen mening
- 20 Wil ik liever niet zeggen

Indien A1 = 3 (niet gestemd)

A12 U had iemand anders een volmacht kunnen geven om voor u te stemmen.

Wat waren voor u de belangrijkste redenen dat u niet van die mogelijkheid gebruik heeft gemaakt?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Willekeurig aanbieden (1-8)

- 1 Er was niemand om voor mij te stemmen
- 2 Ik ken niemand die ik voor mij zou willen laten stemmen
- 3 Ik vertrouw het niet om iemand anders voor mij te laten stemmen
- 4 Daar heb ik niet aan gedacht
- 5 Ik wist niet dat dat kon
- 6 Ik wilde deze keer niet stemmen, ook niet met een machtiging
- 7 Ik stem nooit, ook niet met een machtiging
- 8 Ik was te laat met het regelen
- 9 Ik had een andere reden, namelijk: <open invulveld>
- 10 Weet ik niet of geen mening

Stemmen door iemand anders (stemmers die iemand machtigen; iedereen)

Indien A1 = 2 (iemand gemachtigd)

A5 U heeft iemand anders voor u laten stemmen via een volmacht. Wat waren voor u de belangrijkste redenen om dat te doen?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Willekeurig aanbieden (1-8)

- 1 Ik had geen tijd om zelf te gaan stemmen
- 2 Ik had geen vervoer
- 3 Op de verkiezingsdag was ik niet in Nederland
- 4 Ik heb een (lichamelijke of verstandelijke) beperking die het voor mij niet mogelijk maakt om zelf te gaan stemmen
- 5 Ik wilde drukte bij het stemlokaal vermijden
- 6 Ik heb deze persoon bij eerdere verkiezingen ook gemachtigd
- 7 Gemak
- 8 Ik was ziek
- 9 Ik moest voor iemand zorgen (bijvoorbeeld op kinderen passen of mantelzorg geven)
- 10 Ik wist zelf niet op welke persoon of partij ik wilde stemmen
- 11 Ik had een andere reden, namelijk: <open invulveld>
- 12 Wil ik liever niet zeggen

Indien A1 = 2 (iemand gemachtigd)

A6 Op welke manier heeft u een volmacht (i) afgegeven?

- Door het invullen van de informatie op de achterkant van de stempas of kiezerspas
- Door een aanvraag bij de gemeente in te dienen voor een schriftelijke volmacht
- Weet ik niet of wil ik liever niet zeggen

(i) Een volmacht betekent dat je iemand anders voor jou laat stemmen.

Indien A1 = 2 (iemand gemachtigd)

A13 U heeft iemand anders voor u laten stemmen. Heeft u vooraf doorgegeven op welke partij of persoon u wilde stemmen?

- Ik heb alleen gezegd op welke partij de ander moest stemmen
- Ik heb gezegd op welke partij én persoon de ander moest stemmen
- Ik heb een paar opties genoemd, de ander heeft daaruit een keuze gemaakt
- De persoon die voor mij stemde, weet wat ik altijd stem
- De persoon die voor mij stemde, mocht helemaal zelf kiezen
- Het ging op een andere manier, namelijk: <open invulveld>
- Weet ik niet of wil ik liever niet zeggen

Indien A1 = 2 (iemand gemachtigd)

A7 Wanneer het niet mogelijk zou zijn geweest om iemand anders voor u te laten stemmen, was u dan zelf gaan stemmen?

- Ja, zeker wel
- Ja, waarschijnlijk wel
- Nee, waarschijnlijk niet
- Nee, zeker niet
- Weet ik niet of geen mening

Indien A7 = 3 of 4 (nee)

A8 Kunt u kort opschrijven waarom u in dat geval niet zelf zou gaan stemmen?

[Open]

+ Weet ik niet of wil ik niet zeggen

A9 De volgende stellingen gaan over een volmacht (i). In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

(i) Dit betekent dat je iemand anders voor jou laat stemmen.

Indien A1 = 2 (iemand gemachtigd)

*Stellingen willekeurig aanbieden

- Ik wist precies wat ik moest doen om een ander te machtigen om voor mij te stemmen
- Ik vond het moeilijk om een volmacht af te geven
- Het geven van een volmacht is een goed alternatief voor zelf naar het stemlokaal gaan
- Het aantal volmacht-stemmen dat iemand kan uitbrengen (i) zou verlaagd moeten worden
- Het geven van een volmacht zou makkelijker moeten worden

Indien A1 ≠ 2 (niet gemachtigd)

*Stellingen willekeurig aanbieden

- Het geven van een volmacht is een goed alternatief voor zelf naar het stemlokaal gaan
- Het aantal volmacht-stemmen dat iemand kan uitbrengen (i) zou verlaagd moeten worden
- Het geven van een volmacht zou makkelijker moeten worden

- 1 Helemaal mee eens
- 2 Mee eens
- 3 Niet mee eens en niet mee oneens
- 4 Mee oneens
- 5 Helemaal mee oneens
- 6 Weet ik niet

(i) Je kunt naast je eigen stem maximaal 2 stemmen voor iemand anders uitbrengen.

Stemmen voor iemand anders (zelf-stemmers)

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

C1 Heeft u een volmacht (i) gekregen om ook voor iemand anders te gaan stemmen?

- Ja
- Nee → door naar D1
- Weet ik niet of wil ik liever niet zeggen → door naar D1

(i) Een volmacht betekent dat u van iemand toestemming heeft gekregen om voor hem of haar te stemmen.

Indien C1 = 1

C2 Van hoeveel personen heeft u een volmacht (i) gekregen om voor hen te stemmen?

- Eén persoon
- Twee personen
- Weet ik niet of wil ik niet zeggen

(i) Een volmacht betekent dat u van iemand toestemming heeft gekregen om voor hem of haar te stemmen.

Indien C1 = 1

C3 Voor wie heeft u met een volmacht (i) gestemd?

*Indien C2 = 2 (meerdere personen), dan de mogelijkheid geven om twee antwoorden te geven, indien C2 = 1 dan één antwoordmogelijkheid geven.

- 1 Partner, vader, moeder, schoonvader, schoonmoeder, kind, schoonzoon, schoondochter (*eerstegraads familielid*)
- 2 Broer, zus, kleinkind, opa, oma, schoonzus, zwager, stiefzus, stiefbroer (*tweedegraads familielid*)
- 3 Oom, tante, neef en nicht (kinderen van een broer of zus), overgrootouder, achterkleinkind (*derdegraads familielid*)
- 4 Vriend, vriendin, buurvrouw, buurman
- 5 Andere bekende
- 6 Iemand die ik niet (echt goed) ken
- 7 Weet ik niet of wil ik liever niet zeggen

(i) Een volmacht betekent dat u van iemand toestemming heeft gekregen om voor hem of haar te stemmen.

Indien C1 = 1

C4 Wat waren de belangrijkste redenen waarom u voor iemand anders ging stemmen?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Stellingen willekeurig aanbieden (1-8)

- 1 De andere persoon had geen tijd om zelf te gaan stemmen
- 2 De andere persoon had geen vervoer
- 3 De andere persoon wilde zo bijdragen aan het voorkomen van drukte in het stemlokaal
- 4 De andere persoon was op de verkiezingsdag niet in zijn of haar gemeente waardoor die persoon daar niet kon stemmen (bijv. door vakantie of werk)
- 5 De andere persoon heeft een (lichamelijke of verstandelijke) beperking waardoor die persoon niet zelf kan stemmen
- 6 Ook bij eerdere verkiezingen werd ik door deze persoon gemachtigd
- 7 De andere persoon vond dit makkelijker
- 8 De andere persoon was te ziek of te oud om zelf te gaan stemmen
- 9 De andere persoon moest voor iemand zorgen (bijvoorbeeld op kinderen passen of mantelzorg geven)
- 10 De andere persoon wist zelf niet of welke persoon of partij hij of zij wilde stemmen
- 11 Er was een andere reden, namelijk: <open invulveld>
- 12 Weet ik niet of geen mening

Indien C1 = 1

C5 U heeft voor maximaal twee andere personen gestemd met een volmacht. Heeft u vooraf doorgekregen op welke partij of persoon u voor de ander(en) moest stemmen?

*Indien C2 = 2 (meerdere personen), dan de mogelijkheid geven om maximaal twee antwoorden te geven, indien C2 = 1 dan één antwoordmogelijkheid geven.

Meerdere antwoorden mogelijk

- 1 De andere persoon heeft alleen gezegd op welke partij ik moest stemmen
- 2 De andere persoon heeft gezegd op welke partij én persoon ik moest stemmen
- 3 De andere persoon heeft een paar opties genoemd, ik heb daaruit een keuze gemaakt
- 4 Ik weet wat de andere persoon altijd stemt
- 5 Ik mocht helemaal zelf kiezen
- 6 Het ging op een andere manier, namelijk: <open invulveld>
- 7 Weet ik niet of wil ik liever niet zeggen

Indien C1 = 1

C6 Is het u gelukt om met de volmacht(en) voor iemand anders te stemmen?

- Ja, en ik wist van tevoren al precies wat ik moest doen
- Ja, bij het stemlokaal hebben ze uitgelegd wat ik moest doen
- Nee, dat is niet gelukt
- Weet ik niet (meer)

Indien C6 = 3 (nee, niet gelukt)

C6A Waarom is het niet gelukt om voor de ander te stemmen?

Meerdere antwoorden mogelijk

Willekeurig voorleggen 1-5

- 1 Ik had geen kopie van het identiteitsbewijs van de andere persoon mee
- 2 Ik wist niet dat ik de volmachtstem tegelijk met mijn eigen stem moest inleveren
- 3 Ik wilde teveel (meer dan twee) volmachtstemmen inleveren
- 4 Ik begreep de instructies in het stemlokaal niet goed
- 5 De volmacht was niet goed ingevuld
- 6 Het lukte niet om een andere reden, namelijk: <open invulveld>.
- 7 Weet ik niet (meer)

Toegankelijkheid (zelf-stemmers)

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

In Nederland moet het voor iedereen die mag stemmen mogelijk zijn om een stem uit te brengen. Denk hierbij aan makkelijk toegankelijke stemlokalen, een leesloep of de mogelijkheid om in een prikkelarme omgeving (i) te kunnen stemmen.

D1 Hoe belangrijk is het voor uzelf dat stemlokalen makkelijk toegankelijk zijn of extra ondersteuning kunnen bieden?

- Heel belangrijk
- Belangrijk
- Niet zo belangrijk
- Helemaal niet belangrijk
- Weet ik niet of wil ik niet zeggen

(i) Dit is een omgeving waarin het aantal prikkels kleiner is. Daar zijn bijvoorbeeld geen felle lichten en minder geluiden.

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

D2 Heeft u vooraf gecontroleerd of het stemlokaal toegankelijk was voor kiezers met een lichamelijke beperking?

- Ja
- Nee
- Weet niet

Indien D2 = ja

D3 Waar heeft u dit gecontroleerd?

Meerdere antwoorden mogelijk

- 1 Op de website van de gemeente
- 2 Op de website: waarismijnstemlokaal.nl
- 3 Ik ben van tevoren langsgegaan bij de plek van het stemlokaal
- 4 Ik was al bekend met de plek van het stemlokaal
- 5 Op een andere manier, namelijk: <open invulveld>

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

D4 Kon u de ingang van het stemlokaal gemakkelijk vinden?

- Ja → door naar D5
- Nee → door naar D4_OPEN
- Weet ik niet meer

Indien D4 = 2 (Nee)

D4_OPEN Kunt u dit kort toelichten?

[Open]

+ Weet ik niet of wil ik niet zeggen

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

D5 Was het voor u duidelijk wat u moest doen toen u het stemlokaal binnen ging?

(richting de tafel met stembureauleden, het stemhokje, de stembus en vervolgens de uitgang)

- Ja → door naar D6
- Nee → door naar D5_OPEN
- Weet ik niet meer

Indien D5 = 2 (Nee)

D5_OPEN Kunt u dit kort toelichten?

[Open]

+ Weet ik niet of wil ik niet zeggen

Indien A1 = 1 (ja, zelf gestemd)

D6 Heeft u problemen ervaren...

		1 Ja, grote problemen	2 Ja, kleine problemen	3 Nee, geen problemen	4 Weet ik niet meer
1	...met de toegankelijkheid van het stemlokaal?	☐	☐	☐	☐
2	...met het uitbrengen van uw stem?	☐	☐	☐	☐

Indien D6.1 = 1/2 (problemen ervaren)

D7 Welke problemen had u met de toegankelijkheid van het stemlokaal?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Willekeurig aanbieden

- 1 De looproute was niet breed genoeg
- 2 De looproute was onduidelijk
- 3 Ik kon het stemlokaal niet goed binnen komen doordat de deuren niet open stonden
- 4 Er waren te veel (hoge) drempels of andere obstakels op de route
- 5 De ingang van het stemlokaal was niet goed aangegeven
- 6 Er was geen lift of hellingbaan op locaties waar trappen waren
- 7 Er was geen rolstoeltoegankelijk toilet op de locatie
- 8 Er was geen leesloep of vergrootglas
- 9 Er was geen stemhokje met een laag schrijfbord
- 10 Er was geen gehandicaptenparkeerplaats in de buurt van het stemlokaal
- 11 Er waren niet genoeg parkeerplaatsen in de buurt van het stemlokaal
- 12 De belichting in het stemhokje was niet goed
- 13 Een ander probleem, namelijk: <open invulveld>
- 14 Weet ik niet meer (exclusief)

Indien D6.2 = 1/2 (problemen ervaren)

D10 Welke problemen had u met het uitbrengen van uw stem?

Meerdere antwoorden mogelijk

*Willekeurig aanbieden (1-7)

- 1 Het was niet duidelijk wat ik mee moest nemen naar het stemlokaal
- 2 Het was niet duidelijk hoe ik het stembiljet moest invullen
- 3 De opening van de stembus was voor mij te hoog
- 4 Het stembiljet was te groot
- 5 Ik heb een lichamelijke beperking en ik werd niet goed geholpen toen ik hulp vroeg bij het stemmen
- 6 Ik heb een lichamelijke beperking en iemand anders mocht mij niet helpen bij het stemmen
- 7 Ik heb een andere beperking en kon daarom geen hulp bij het stemmen krijgen
- 8 Een ander probleem, namelijk: <open invulveld>
- 9 Weet ik niet of wil ik liever niet zeggen

Indien D6.2 = 1/2 (problemen ervaren)

D11 Heeft u aan iemand van het stembureau gevraagd om meer uitleg te geven over het stemmen?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet meer

Indien D11 = Ja

D12 Werd u dat ook uitgelegd? En was u daarmee voldoende geholpen?

- Ja, ik was daarmee voldoende geholpen
- Het werd wel uitgelegd, maar daar was ik nog niet voldoende mee geholpen
- Nee, het werd mij niet uitgelegd
- Weet ik niet meer
- Tellen van de stemmen (iedereen)

Tellen van de stemmen (iedereen)

E1 Bent u gaan kijken naar het tellen van de stemmen?

Hiermee bedoelen we de locatie waar de stemformulieren worden geteld, zoals een stembureau.

- Ja
- Nee
- Ik heb zelf stemmen geteld
- Weet ik niet meer

Indien E1 = 2 (nee)

E2 Wist u dat u bij het tellen van de stemmen aanwezig mag zijn?

- Ja
- Nee

Iedereen

E3 Zou u bij een volgende verkiezing gaan kijken bij het tellen van de stemmen?

- Ja, zeker wel
- Ja, waarschijnlijk wel
- Nee, waarschijnlijk niet
- Nee, zeker niet
- Weet ik niet of geen mening

Frequentie verkiezingen (iedereen)

Tot slot zijn we benieuwd naar wat u vindt van de verkiezingen in Nederland.

F1 Bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

- Er zijn te vaak verkiezingen in Nederland
- Ik interesseer me steeds minder voor verkiezingen, omdat ze zo vaak worden gehouden
- Ik vind het goed dat er weer een Tweede Kamerverkiezing was

- 1 Helemaal mee eens
- 2 Mee eens
- 3 Niet mee eens en niet mee oneens
- 4 Mee oneens
- 5 Helemaal mee oneens
- 6 Weet ik niet

7 Afsluiting

AFS1. Heeft u nog opmerkingen over de vragenlijst? Of heeft u nog iets gemist in deze vragenlijst?

< open >

AFS2. Hoe prettig vond u het om deze vragenlijst in te vullen?

Kunt u de vragenlijst beoordelen met een cijfer van 1 tot en met 10?

(Waarbij een 1 is helemaal niet prettig en een 10 heel prettig)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	weet niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Contactgegevens

Ipsos I&O

Zuiderval 70
7543 EZ Enschede
053 - 200 52 00

Amstelveenseweg 760
1081 JK Amsterdam
020 - 607 07 07

Ericssonstraat 2
5121 ML Rijen
020-607 07 07

